

באיכותו קרן לא...
הוא הוציא...
הוא הוציא...
הוא הוציא...

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו

מיסודה של עמותת "משולי ערימת" רחוב שאגת אריה 17/25 קרית ספר 71919 מודיעין עלית ארץ ישראל

גליון מספר 429

הוצאת ע"י בנם המה"ל
הרה"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לזכרו

לע"פ הרה"ר צבי בחר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הרה"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, ב טבת התשע"ב. מסכת בכורות דף מד – דף נ

דף מד ע"א

א) גמ', אלא שתי עיניו למעלה דקיימן למעלה וכו'. הקשה הראשית ביכורים, לשיטת שהובאו לקמן (מה: אות יג), דפסולא דאיטר הוי משום דחשיב בעל מום, אם כן הכא נמי שעניו אינם במקומם נמי חשיב מום, ואמאי חשיב להו בהדי הנך דלא מחלי עבודה. וכתב, דשאני התם דהימין אין לו הכח הראוי, מה שאין כן בעיניו למעלה דלא הוי אלא שינוי מקום, ועיניו רואות כראוי, לא חשיב מום גמור. אמנם החזון איש (בכורות כו, ד) כתב, דמלשון רבא להלן משמע דאיתרבי בכלל תבלול, ומחלל עבודה, עיין עוד שם.

ב) גמ', עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה דקיימי עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה. כתב הלקוטי הלכות (עין משפט אות ג), דמלשון הרמב"ם (פ"ח מביאת מקדש ה"ו) משמע, דאו או קאמר, דאף באחת שנשתנה ממקומה הוי שינוי. [נמכל מקום איצטריך למיתני רישא דשניהן למעלה או למטה, דלא נימא דרק בעינו אחת ששונה מחברתה פוסל]. והקשה, מאי שנא ממומי בהמה דמבואר ברמב"ם (פ"ב מאיסורי מזבח ה"ב) דדוקא בשניהם משונים. אמנם בתוספות הגרע"א (פ"ו מ"א) כתב, דברש"י לעיל (ג:) ד"ה או, מבואר, דאף במומי בהמה עין אחת משונה פוסלת.

ג) גמ', וקיימי כסדרן נמי ורואה את החדר ואת העלייה כאחת. כתבו הליקוטי הלכות (עין משפט אות ר) והחזון איש (בכורות כו, ח), דלמסקנא משמע, דראיית שתי העינים למעלה או למטה אינו מום.

ד) תוס' ד"ה מחוי, בתוה"ד, ואע"ג דלא הוי מומא לענין אחולי עבודה עד שתהא גדולה וכו' מכל מקום אין זה שוה וכו'. כתב החזון איש (בכורות מו, ה), דבלקוטי הלכות (עין משפט ד) משמע, דהרמב"ם לא סבירא ליה דכהאי גוונא חשיב אינו שוה בזרעו של אהרן. ותמה עליו, דכוונת הרמב"ם (פ"ח מביאת מקדש ה"ו) לפסול אף בכהאי גוונא.

ה) גמ', טורדות. פירש רש"י ד"ה טורדות, דהוי יותר מדולפות. וכן כתב רבינו גרשום. וכתב, דיש מפרשים דהיינו שאינו יכול לעצום עיניו אלא בטורח גדול. ואמנם כן פירש בערוך (ערך טרד), עוד כתב לפרש, דהיינו שפותח וסוגר עיניו ללא הפסק, ופוסק רק בטיירדא. והשיטה מקובצת (אות כד) הביא דיש מפרשים כן למום ד"זויר".

ו) מתני', גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו. פירש רש"י ד"ה מאבריו, כגון ידו ורגליו ושוקיו. וכתב החזון איש (בכורות כו, ט), דמכל מקום איצטריך למיתני עיניו גדולות וכו', וכן חוטמו וכהאי גוונא. דבגופו גדול וקטן מאבריו

מיירי באברים הקבועים לעולם לפי שיעור הגוף כידיו ורגליו, אבל עינים ואזנים וכו' אין להם קביעות לפי ערך הגוף, אלא גודלן משתנה מאחד לחברו, ומשום הכי איצטריך ליתן להם שיעור אימתי חשיבי מום.

ז) מתני', או קטן מאבריו. הקשה החזון איש (בכורות כו, ח), הא היינו סולד דלעיל (גמ'): דפירש רש"י (שם) ד"ה סולד, דחוטמו קצר באורכו. והא התם הוי בכלל חרום, והכא משמע דאינו פסול אלא משום שינוי.

ח) גמ', חוטמו גדול וכו', תנא כאצבע קטנה. פירש רש"י ד"ה כאצבע קטנה, דאם חוטמו גדול לפי שאר אבריו יותר מדאי כשיעור רוחב אצבע קטנה הוי מום. אמנם הרמב"ם (פ"ח מביאת מקדש ה"ז) פירש, דשיעור חוטמו של אדם הוא כאורך אצבע הקטנה, ואם היה חוטמו גדול ממנו או קטן ממנו הרי זה מום.

ט) גמ', אם כן עשיתו למשה רבינו בעל מום. ביאר התוס' הרא"ש (קידושין עו:), דאין לומר דהיה בעל מום, דהא עבד כל שבעת ימי המלואים. ובהגהות הרא"מ הורוויץ הוסיף לבאר, דרב גופיה סבירא ליה דמשה כהן גדול היה אף אחר הקמת המשכן. ובחידושי הגר"ז ביאר, דמשה היה ראש הסנהדרין ובעל מום פסול בסנהדרין. ועיין עוד בשו"ת חתם סופר (אבן העזר חלק ב' סימן צג), ובשו"ת הרב"ז (רבי חנוך הינך שאפראן, חלק ב' אבן העזר סימן מו). ובקרבן אורה וזכאים (דף יט: ודף קא:). והמהרש"א (חידושי אגדות סוטה יב:), ביאר, דלא מסתבר שמשה רבינו היה משונה לפחיתות.

י) גמ', אמר רב חסדא עז שאין לה קרנים ורחל שיש לה קרנים כשרים לגבי מזבח. הקשה הצפנת פענח (תנינא לט.), אמאי אין נפסלין משום נדמה, ואין לומר דשאני קרן שאינו מגוף הבהמה ממש, דהא כתב רש"י לעיל (ט:): ד"ה לא, דעל ידי שינוי בצמר איכא פסול נדמה. וכתב, דצריך לומר, דשאני קרן שאינו על הבהמה משעת הלידה.

יא) רש"י ד"ה ואין נפדין עליהם, אם בהמת שאר קדשים שאינה בכור אינה נפדית בכך. כתב הבית יוסף (יור"ד סימן שט ד"ה היה לעז), דנראה מדבריו, דגבי בכור, אם נטלו קרנותיו וזכרותן עמהן, אף דאיגום איגומי, הוי מום. והחכם צבי (סימן צח) השיג עליו, דאין כוונת רש"י למעט בכור, אלא דמפרש לשון "פדיון" דלא שייך בכבור.

יב) גמ', פרה שקרניה וטלפיה שחורים יגוד. שיטת האור החיים (במדבר יט, ב) והמנחת חינוך (שצו, ב) דפסולה מדאורייתא, מדכתיב (שם) "פרה אדומה תמימה", דהיינו אף קרניה וטלפיה. אמנם בחידושי הגר"א (על המשניות פרה פ"ב מ"ב) כתב, דהוי תקנת חכמים, משום מראית העין.

הדרגת היוזמי

מסכת בכורות דף מד – דף מה

ב טבת – ג טבת התשע"ב

דף מד ע"ב

יג גמ', משתינין מים בפני רבים וכו' ומעשה באחד שביקש להשתין מים ולא השתיין ונמצא כריסו צבה. כתב התרומת הדשן (תשובות, טז), דאף דאמרינן במכות (טז:), דאסור להשהות נקביו משום בל תשקצו, מכל מקום נדחה האיטור מפני כבוד הבריות, דאינו אלא מדרבנן. וכן כתב הריטב"א (מכות שם) בשם כל המפרשים, דהוי אסמכתא בעלמא, דמן התורה אינו עובר אלא באלו הכתובים להדיא, דהיינו אכילת שרצים ובעלי חיים הטמאים. וכן שיטת הזוהר הרקיע (על הרשב"ץ לאוין קצב) והמשנה למלך (פ"ב ממאכלות אסורות הכ"ט). אמנם שיטת היראים (סימן עג) והסמ"ק (סימן פ) והריטב"א שם בשם הרמ"ה, דאסור מדאורייתא, אלא דמכל מקום אין לוקין, כמו שביאר הט"ז (יור"ד שם סק"ו), דהוי לאו שבכללות. והתבואות שור (יג, ב) הקשה על התרומת הדשן, הא מכל מקום אסור להשהות נקביו שמא יסתכן. ובשו"ת הרשב"ש (סימן רעד) ביאר דהא דאמרינן בסוגיין דמשתנין מים בפני רבים, דהיינו משום בל תשקצו וכן משום לא יהיה בך עקר.

יד גמ', שם. כתב בשו"ת אגרות משה (יור"ד ח"ג מזו, ה), דמכל מקום היכא דאפשר, דמן הראוי לירא שמים להטיל מים במקום שיש מחיצות, היכא דאיכא, ולא במקום שהוקבעו בחדר אחד מקומות הרבה להטלת מי רגלים.

טו גמ', וזיל אהדר עוברא. פירש רש"י ד"ה אהדר, דדרוש דאסור להמתין מלהטיל מים עד שיהיה לו צניעות. ורבינו גרשום ובשו"ת הרשב"א (ח"א, תשובה ק) פירשו, שתשתין לפנייהם בגלוי כדי שלא ילמדו ממך, ויסתכנו להעמיד את עצמם.

טז גמ', אמר להו באודנה. פירש רש"י ד"ה באודנה, דאפילו בתוך אונה הייתי מטיל מים וכו'. וכן ביאר בשו"ת הרשב"א (חלק א, תשובה ק). וכתב, דרב אשי אמר בדרך גזמא, להראות חומר הענין. ובהגהות הרא"מ הורוין כתב, דעדיין המליצה זרה מאד. וכתב, דלולי דברי רש"י היה נראה לפרש, דאפילו תשמע קול השתן במים באוונה אינו מקפיד.

יז גמ', בשעה שאדם נצרך אם נקב זה לתוך זה נמצא עקר. כתב הסמ"ג בשם היראים (סימן כט), דגרסינן נעשה עקב ולא גרסינן נעשה כרות שפכה, דלא חשיב כרות שפכה, וכשר הוא לבא בקהל. אמנם בשו"ת הרשב"ש (סימן רעד) כתב, דבגוונא שניקב אותו קרום, פסול הוא לבוא בקהל.

יח גמ', מאי דכתיב לא יהיה בך וכו', אימתי לא יהיה בך עקר בזמן שבבמהתך. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דדריש כן מדלא כתיב "לא יהיה בך ובבמהתך עקר ועקרה", דהיינו דעקר ועקרה לא קאי אלא א"בך", ומבבמהתך דריש בזמן שבבמהתך.

יט גמ', לא יהיה בך עקר מן התלמידים וכו'. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דדריש לה הכי, משום דלפי פשוטו תיבת "בך" מיותר, ועוד דכולי קרא מיותר, דכבר כתב "ובירך פרי בטןך וגו'", דבכללו ודאי שלא יהיה עקר. [אמנם מכל מקום איצטריך ללאן].

כ תוס' ד"ה אימתי, תימה במדבר (כצ"ל. שיטה מקובצת כת"י) היאך יכולין להשים עצמן כבהמה בהטלת מים וכו'. כתב היעב"ץ, דאין מביאין ראיה מדורות ראשונים, וכן מצינו בחנניה מישאל ועזריה דאמרינן בסנהדרין (צג:), דהעמידו עצמן מן הגדולין ומן הקטנים, ועם כל זה היו טובי מראה ובריאי בשר. וביותר, דבמדבר שכינה היתה שרויה ביניהם ולא היו צריכין להטיל מים אלא בבוקר ובערב. והשיטה מקובצת השלם תירץ בשם תוספות

חיצונות, דהיה על פי הדיבור. וכן תירץ הצאן קדשים וביאר, דכיון שצויה הקב"ה לצאת חוץ למחנה, בודאי לא יבואו לידי סכנה אם יקיימו מצוות ה'. וכעין דבריו כתב החק נתן, והוסיף, דא"ל יהיה בך עקר" אפשר דלא הוזהרו אלא אלאחר ביאתן לארץ, וכדכתיב לעיל מינה "על האדמה אשר נשבע לאבותיך".

כא מתני', כל שנימוחו אשכיו. פירש רש"י ד"ה שנמרחו, שנימוחו ביציו. אמנם הליקוטי הלכות כתב, דברמב"ם (פ"ח מביאת מקדש הי"ב) מוכח, דמפרש דקאי על הכיס ולא על הביצים. ולפי זה כתב, דפסול זה ליכא בבהמה, דהא "מעוך" האמור בתורה גבי בהמה, לא נאמר על הכיס רק על הגיד או על הביצים כדאיתא לעיל (לט:). אמנם הביא דבתוס' לעיל (מג). ד"ה גבן מבואר, דמתניתינן שייך אף בבהמה. [לבד מרבי חנינא בן אנטיגנוס], וביאר, דסברי כרש"י דקאי אביצים. ומכל מקום כתב, דלכולי עלמא פסולין אלו מחללין עבודה לפי שהוא "מרוח אשך" האמור בתורה.

דף מה ע"א

א מתני', ובעל הפיקים וכו', פיקה יוצא מגודלו. כתב הרש"ש, דמפירוש רש"י ד"ה בעל הפיקין משמע, ד"פיקה יוצא מגודלו", היינו פירוש של "בעל הפיקים". אמנם הרמב"ם בפירושו המשניות (פ"ז מ"ו) כתב, דבעל הפיקים היינו שתהא עקיבו מאחר רגליו בולטות ויוצאת יותר מן הראוי. וביאר הרש"ש, דסבר דהא דקתני להלן "עקיבו יוצא לאחוריו" היינו פירוש של "בעל הפיקים". ועיין בחק נתן. ובנימוקי הגרי"ב (על המשניות שם) כתב, דהרמב"ם לא גריס במתניתין "עקיבו יוצא לאחוריו". ובפירושו המשניות להרמב"ם בהוצאת "מכון המאור" הגירסא ברמב"ם, דבעל הפיקין הוא שתהיה העצם העגולה שמעל העקב של אחת מרגליו, בולטת ויוצאת שלא כרגיל. ולפי זה הכל אתי שפיר.

ב מתני', איזהו העיקל כל שהוא מקיף פרסותיו ואין ארכובותיו נוקשות זו לזו. הקשה החזון איש (בכורות סימן כו סק"י), מאי שנא מהא דקתני ברישא (מד:): "מקיף בקרסוליו" דפירש רש"י (שם) ד"ה המקיף בקרסוליו, דהיינו שארכובותיו עוקמות לחוץ וקרסוליו לפנים, ונוקשין זה לזה כשהוא מהלך. וכתב, דלא דמו, דהא לגבי מקיף בקרסוליו פירש רש"י (שם), דהיינו "כשהוא מהלך", והכא לגבי מקיף פרסותיו פירש רש"י ד"ה בעל הפיקין, דמקיף פרסותיו "כשיושב". וביאר, דשמכחת דבשעת הליכתו מעקם ארכובותיו ולא בשעת ישיבתו, וכן איפכא.

ג רש"י ד"ה אם יש בה עצם פסול, הואיל וחתכה וכו'. הקשה התוס' יו"ט (פ"ז מ"ו), אמאי כתב "הואיל וחתכה" דמשמע דאי לא חתכה כשר, הא לחכמים להלן דהלכתא כוותייהו, פסול אפילו היכי דלא חתכה. וכתבו החידושי מהרי"ח (על המשניות) והשפת אמת והליקוטי הלכות (עיין משפט אות ה), דנקט להאי לישנא אליבא דרבי יהודה, דמדסתם תנא דכשחתכה פסול, משמע דהוי לכולי עלמא, אף לרבי יהודה דמכשיר יתירה.

ד גמ', אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן והוא שנספרת על גב היד. מבואר ברש"י סוף ד"ה ועולה, דהיכא דיש בה צפורן עולה לרוב מנין אף היכא דאינה נספרת על גב היד. וכן כתב הליקוטי הלכות אף לגבי מתניתין, דאי חתך היתרת כשהיה בה צפורן פוסל בכל גווני. וכן כתב החזון איש (בכורות כו, יב) דלכאורה חד דינא הוא, דכיון דחשיב אבר, כי חתכו פסול. אלא

דהעיר, דמדאמר רבי יוחנן על משנתנו "והוא דנספרת", משמע דלא משכחת לה אלא בהכי, מדלא אוקי מתניתין אפילו באינה נספרת ויש בה ציפורן. ודחה, דכיון דמתניתין נחתה לפרש דמיירי דיש בה עצם ולא קתני צפורן, על כרחך דבאין בה צפורן איירי, ולהכי מוקי לה רבי יוחנן בנספרת.

(ה) גמ', ואי לאו אבר הוא במגע ובמשא נמי לא ליטמי וכו', משום עצם כשעורה נגעו בה. כתב החזו"ן איש (בכורות כו סק"ב), דרבי יוחנן ורב פפא לא סבירא להו דמטמא משום עצם כשעורה, משום דסברי דכיון דאינו אבר אינו בכלל גופו, אלא הווי כנברא בשר ועצם באויר, שאינו בכלל טומאת מת, אבל רב אחא סבר דחשיב בכלל גוף האדם אף דלית ליה חשיבות אבר. אמנם כתב, דביש בה כוית בשר אפשר דלכולי עלמא הוי בכלל גופו ומטמא. ובשפת אמת כתב, דלכולי עלמא היכא דיש בה עצם כשעורה מטמא, אלא דמשמע לרבי יוחנן דמיירי בכל גווני, אף דאין בה עצם כשעורה.

דף מה ע"ב

(יג) גמ', איטר בין ביד בין ברגל פסול. כתבו החידושי הרמב"ן והרשב"א חולין (צב:), דאיכא שתי שיטות בסוגיין, א. שיטת רש"י ד"ה איטר, דפסול איטר משום דבעינן "ימין", ואיהו לית ליה ימין, אבל לא הוי מום. ב. דאיטר ממש כולי עלמא מודו דחלישותא הוא. ודחו אותו פירוש, מדלא תני ליה במתניתין גבי אלו מומין, כדקתני שולט בשתי ידיו. וכתב החזו"ן איש (בכורות כז, יג), דלפירוש רש"י פסול אף בדיעבד, אמנם לשיטת דהוי מום, היינו משום "אינו שוה בזרעו של אהרן" וכשר בדיעבד. וכן כתב בדעת הרמב"ם (פ"ח מביאת מקדש הי"א והי"ג). וכן כתב הלוקוטי הלכות (עין משפט אות י). (יד) גמ', השולט בשתי ידיו רבי פסול וכו' מר סבר כחישותא אתחלא בימין וכו'. הקשה הראשית ביכורים, לשיטת [עיינן באות הקודמת], דפסול איטר הוי משום בעל מום, אמאי פסיל רבי הכא, הא לכאורה הוי מום שבסתר, דהא בשעת עבודתו במקדש אינו עובד אלא בימין ולא ניכר כוחו בשמאלו. וכתב, דמכל מקום חשיב מום שבגלוי דחסרונו מפורסם, וכמו שמצינו לעיל (מד:), דנכפה אפילו אחת לימים פסול.

(טו) רש"י ד"ה איטר ברגל, שכשמהלך עוקר רגל השמאל תחילה מה שאין דרך בני אדם כך. לכאורה נראה כוונתו, דכשהוא עומד או יושב ורוצה לילך עוקר השמאל תחילה, ואמנם כך מבואר במרדכי (מנחות תתקסב), דאטר מיקרי מי שעוקר שמאל תחלה. וכן כתב הגודע ביהודה (תנינא אהע"ז קנה), דהיינו מי שעל פי רוב עוקר שמאל תחילה, [ועיינן שם בדבריו, דנראה דמספקא ליה, בעוקר ימין על פי הרוב, אי חשיב שולט בימינו או חשיב שולט בשתי רגליו]. אמנם בהערות הגרי"ש אלישיב כתב, שכמדומה שהיום אין לסמוך אהאי סימן, דאנשים רבים עיקר כוחם בימין, ועוקרים רגל שמאל תחילה. ועיינן באות הבאה.

(טז) רש"י, שם. עיינן באות הקודמת, אמנם בשו"ת הגרע"א (תנינא סימן מג) הביא מספר ששה זרעוני ערוגה (לר' זלמן עמריך מפראג סימן ב) דאין כוונת רש"י כן, דהרי פירש להא דכתיב (שופטים כ, טז) "איטר יד ימין", גמודי ידי ימינם, שלא היו שולטין בה כאילו היתה אטומה, וקשה לומר, דבשביל שעוקר רגל שמאל תחילה חשיב אטום ברגל ימין. ועוד, דאם הוא פירוש דבריו, הוה ליה לרש"י לומר כשעומד ורוצה לילך וכו', ולא כשמהלך, וכן מה שכתב רש"י שאין כן דרך בני אדם, הא לא ימצא אפילו מיעוט חשוב שעוקרין תמיד רק ימין תחילה, אלא על פי רוב. ולהכי כתב לפרש דכוונת רש"י, דעוקר רגל שמאל ופוסע חצי אמה, ואחר כך מגביה רגל ימין ואינו פוסע אותו לפניו, אלא שגורר ומגביהו ומעמידו בשובה לרגל שמאל, דבכגון מוכח דאין לו כח ברגל ימין לפסוע לפניו, אלא לגוררה בתר שמאל, וכתב דפירושו מילתא דמסתברא ונחמד. אמנם בשו"ת חתם סופר (אהע"ז ח"ב סימן צא) כתב, דאף דראיותיו מוכרחים ונראה שכיון לאמת, מכל מקום

דהעיר, דמדאמר רבי יוחנן על משנתנו "והוא דנספרת", משמע דלא משכחת לה אלא בהכי, מדלא אוקי מתניתין אפילו באינה נספרת ויש בה ציפורן. ודחה, דכיון דמתניתין נחתה לפרש דמיירי דיש בה עצם ולא קתני צפורן, על כרחך דבאין בה צפורן איירי, ולהכי מוקי לה רבי יוחנן בנספרת.

(ה) גמ', ואי לאו אבר הוא במגע ובמשא נמי לא ליטמי וכו', משום עצם כשעורה נגעו בה. כתב החזו"ן איש (בכורות כו סק"ב), דרבי יוחנן ורב פפא לא סבירא להו דמטמא משום עצם כשעורה, משום דסברי דכיון דאינו אבר אינו בכלל גופו, אלא הווי כנברא בשר ועצם באויר, שאינו בכלל טומאת מת, אבל רב אחא סבר דחשיב בכלל גוף האדם אף דלית ליה חשיבות אבר. אמנם כתב, דביש בה כוית בשר אפשר דלכולי עלמא הוי בכלל גופו ומטמא. ובשפת אמת כתב, דלכולי עלמא היכא דיש בה עצם כשעורה מטמא, אלא דמשמע לרבי יוחנן דמיירי בכל גווני, אף דאין בה עצם כשעורה.

(ו) גמ', משום עצם כשעורה נגעו בה. השיטה מקובצת השלם הביא מתוס' חיצוניות דתמה ר"י, איך יטמא במגע כשנוגע בבשר והא אינו נוגע בעצם. ותירצו בשם הרב אלחנן, דמטמא משום יד או שומר. אמנם כתבו דקשה לר"י, דהכא מרא דשמעתתא רב, ובחולין (קיה:): אית ליה דאין יד לפחות מכזית ואין שומר לפחות מכפול. וכן הקשו התוס' בנדה (מט:): ד"ה יש בו עצם. ותירצו, דהוי גזירה דרבנן אטו פעמים שיש בעצם כפול, או שגזרו נגיעת בשר אטו נגיעת עצם, או שגזרו מגע אטו משא.

(ז) גמ', תנא מניינא אתא לאשמועינן וכו'. כתב המשנה אחרונה (אהלות פ"ב משנה א), דהוי מצי למימר דקמשמע לן דאף באשה סגי בקכ"ה אף דיש לה רנ"ב אברים כדלהלן, אלא משום חסר נקטיה, והאשה בכלל יתר הוא. ועוד, דמתניתין על כרחך לא איירא באשה, דהא המטמאין באהל קחשיב, והיתירות שבאשה אין בהן לטמאות באהל, ועיינן לקמן אות ט.

(ח) גמ', זיל בתר רובא דאינשו. הקשה הראשית ביכורים, אמאי אזלינן בתר זכרים ולא בתר נקיבות, הא בעולם יש מחצה זכרים ומחצה נקיבות. וכתב, דשמא האיילוניות מצטרפים למחצה זכרים, דאין להן את האברים היתרים באשה, וכדאיתא ביומא (סד:), דאפילו בית ולד אין לה. [וכל קושייתו אינה אלא לשיטת רש"י באות הבאה].

(ט) רש"י ד"ה חסר, בתוה"ד, ובאשה יש ב' צירין וכו'. השיטה מקובצת השלם הביא מתוס' חיצוניות שכתבו בשם ר"י, דרש"י לא דק, דהרי אותם אברים באשה אינן מטמאין באהל, כדאמרינן לקמן, וכתב, דבלאו הכי רש"י לא כיון החשבון. [אמנם רש"י סבר, דהא דאותן אברים שבאשה אינם מטמאין באהל, היינו דוקא באבר בפני עצמו שיש עליו מקצת בשר, וכדמשמע ברש"י לקמן ד"ה וכולן].

(י) בא"ד, וב' הנותרין לא ידענא וכו'. בגליונות קהלות יעקב כתב לבאר, דמיירי שהוא יתר יד שלימה היוצאת מן המרפק, שמהמרפק עד סוף היד יש שלשים ושלשה אברים, הרי רפ"א אברים.

(יא) גמ', מעשה בתלמידיו של ר' ישמעאל ששלקו זונה אחת וכו'. כתב בשו"ת החתם סופר (יור"ד סימן שלו), דעל כרחך בעינן למימר דאותה זונה היתה גויה, דהא מת ישראל אסור בהנאה, ואסור ללמוד ממנו חכמות ורפואות. והחזו"ן איש (אהלות כב, לב) הוכיח מכאן, דכל היכא דאינו נהנה מגוף המת, אלא הווי ראייה בעלמא, ואינה נמכרת בשכר, לא מקרי הנאה.

(יב) גמ', שהוסיף לה הכתוב שני צירים ושני דלתות. כתב המגן אברהם

חלילה לעשות כן לגבי חליצה.

(ז) בא"ד, איטר ביד פסול דכתיב וטבל אצבעו וכו'. הקשה הראשית ביכורים, אמאי לא פירש רש"י דאיטר יד פסול, כעין שפירש גבי איטר ברגל דכתיב "לעמוד לשרת", הא גבי יד כתיב "ולקח" ונתן, ומשום הכי בעינן כדרך שאר לקיחה ונתינה, דהוי בימין. וביאר, לפי מה שייסד האגלי טל בפתיחה לספרן, דבענין "מלאכה כלאחר יד" יש שני אופנים, א. שהמלאכה בלתי נפעלת כראוי, כמו הנורע בעציץ שאינו נקוב, דאף שבאיכות הפועל לא היה שינוי, ולא נחשב בכל מקום. ב. שהשינוי באיכות הפועל בלבד ולא בנפעל, כגון הכותב בשמאל ואימן את ידיו לכתוב כראוי, דאינו חסרון אלא במלאכת שבת דבעינן מלאכת מחשבת. והוא הדין הכא, דבלקיחה או נתינה, בנפעל אין שינוי, אלא רק בפועל, ולהכי אי לא גזירה שוה, הווי מהני, אבל לענין "לעמוד לשרת" איטר ואינו עומד ברגל ימין, הוי שינוי בנפעל, דהא מבואר בתוס' בזבחים (כד.) ד"ה הואיל ורצפה מקדשת, דרצפה מקדשת את האדם לעבוד עבודה, כמו שבגדי כהונה מקדשין את האדם.

(יח) בסוה"ד, ואיטר דרגל נמי לעמוד ולשרת כתיב וכו'. הקשה בחידושי הגרי"ז, מהיכא גמרינן האי דינא דבעי עמידה דעיקרה בימין. וכתב, דאפשר דכוונת רש"י דפסול משום דאינו שוה בורעו של אהרן. ונלכאורה צריך עיון, היאך יש לתלות כן בכוונת רש"י, הא כתב להדיא דבעינן "לעמוד ולשרת".

(יט) מתני', והחרש והשוטה. הקשו בשו"ת הגרע"א (תנינא סימן סד) והמנחת חינוך (מצוה ערה, ח). אמאי תני להו הכא בכלל פסול ד"אינו שוה בורעו של אהרן" תיפוק ליה דהו "מתעסקים", ומתעסק בקדשים פסול. ותיריך בשו"ת אבני נזר (אורח חיים סימן רסא), שמתעסק אינו פסול רק בשחיטה ולא בשאר עבודות, דדוקא לענין שחיטה גלי רחמנא פסול מתעסק ולא ילפינן מינה שאר עבודות. וכתב הראשית ביכורים, דכן מוכח נמי בזבחים (ס.). עיין שם. והלקוטי הלכות (עין משפט אות ס, ע) כתב, דחרש דהכא לאו היינו אינו שומע ואינו מדבר, אלא מדבר ואינו שומע, דבכהאי גוונא אינו מתעסק דלא הוי שוטה. [אמנם הנודע ביהודה (קמא אהע"ז סימן נג) מסתפק, אי בהאי גוונא מפסל כלל. והמנחת חינוך (שם) כתב בפשיטות, דאינו נפסל]. וגבי חרש כתב, דמיירי בעיתים שוטה ועיתים חלים ומיירי דבשעת עבודתו הוי חלים. אמנם בשו"ת החתם סופר (או"ח סימן סב) כתב, דשוטה כשר לעבוד בעת חלמותו. ולא דמי לנכפה דאמרינן לעיל (מד:) דאפילו בגונא דאחת לימים רוח קצרה באה עליו פסול, דשאני התם דפירש רש"י ד"ה רוח קצרה, דשד שוכן בקרבו, דלא נאה לו לעבוד לפני מלך הכבוד אפילו בעת שהוא שפוי, מה שאין כן עתים שוטה ועיתים חלים, דכשהוא חלים הווי כפיקח לכל דבריו.

(כ) מתני', רבי אלעזר אומר אף בעלי התלתולין פסולין וכו'. וכן פסק הרמב"ם (פ"ח מביאת מקדש ה"טו). וכתב החזון איש (בכורות כו, יג), דהיינו משום דלא פליגי חכמים עליה אלא דרבי אלעזר שנה לה. וכדאמרינן לעיל (מא.) גבי מתניתין דהתם. אמנם התוס' יו"ט (פ"ז מ"ו) הבין דנחלקו עליו חכמים, וכתב, דהרמב"ם גריס רבי אליעזר בן יעקב, וקיימא לן משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי.

(כא) גמ', אמר ריש לקיש גבוה לא ישא גבוהית וכו'. כתב השפת אמת, דנראה דמיירי בכהן, וכדי שיהיו בניו כשרים לעבודה.

(כב) גמ', בשאר דברים המשכרים ודלא כר' יהודה. כתב בחידושי הגרע"א

(כריתות יג:) בשם ספר זבח השלמים למוהר"ם גלאנטי, דמכל מקום פסול משום ד"לא שוה בורעו של אהרן", או דיש איזה לימוד לפוסלו. ונעיין באות הבאה]. אמנם הקשה עליו, אמאי אמרינן דהא דקתני אכל דבילה לוקה, כמאן כרבי יהודה, הא אף לרבנן הכי הוא. [דהיינו לשיטת הרמב"ם (פ"ו מביאת מקדש ה"ו), דלוקין על פסולין דאינן שווין בורעו של אהרן] נעיין לקמן אות כה]. ולכאורה יש ליישב, דהא שיטת הרמב"ם (פ"א מביאת מקדש ה"טו) וספר המצוות ל"ת עג), דלוקה משום שכרות אף על כניסה למקדש, ולהכי לרבנן אינו חייב מלקות, דהא לא עבד, דחיובא משום בעל מום אינו אלא על עבודה במקדש (ש.א.). ועיין לקמן אות כד.

(כג) גמ', שכור מחיל עבודה בהדי מומי דמחילי עבודה בעי למיחשב. כתב החזון איש (בכורות סימן כו סק"ג), דאף דתנן לעיל (מג:) גבן וחרום, אף דמחילי עבודה, שאני הכא דבחד כללא כילינהו עם הפסולים דלא מחילי עבודה. ועוד, דלכאורה בלאו הכי לא שייך למיתני הכא שתויי יין, דהא אינן בכלל מומין, אלא דתני לה משום דאית ביה נמי פסול מום, ומשום הכי פריך, מאי נפקתא במה שהוא מום, הא בלאו הכי מחלל עבודה. ולפי זה כתב, דלשון הגמרא "בהדי מומי דמחילי עבודה בעי למיחשב", לישנא בעלמא הוא, אלא דכיון דחשיב ליה בפרקי דמומי, נקט לישנא דמומא. ועיין בחידושי הגרי"ז.

(כד) גמ', שם. בתוספות בכתובות (י): ד"ה אמר מבואר, דאין הפסול אליבא דרבנן משום "אינו שוה בורעו של אהרן", דכתבו, דכי היכי דאמרינן הכא דלרבנן אסור בעבודה אף דלא מחיל עבודה, הוא הדין דאסור להורות. אמנם ברש"י ד"ה בהדי, משמע דהפסול משום "אינו שוה בורעו של אהרן", ועיין לעיל אות כב.

(כה) גמ', אכל דבילה קעילית וכו' נכנס למקדש חייב. הכא לא קתני אלא נכנס למקדש. וכן איתא ביומא (עו.) ובנזיר (ד.) ובסנהדרין (ע.). אמנם בשבועות (כג.) ובכריתות (יג:) הגירסא, ונכנס למקדש ועבד. ושיטת הרמב"ם (פ"א מביאת מקדש ה"טו) וספר המצוות ל"ת ע"ג), דחייב אף אכניסה לחורא בלא עבודה. אמנם הראב"ד (שם) והרמב"ן (ויקרא י, ט, ובהשגות על ספר המצוות שם) והתוספות בכריתות (יג:) ד"ה ונכנס סבירא להו, דאינו חייב אלא אם עבד.

(כו) מתני', אלו כשרין באדם ופסולין בבהמה אותו ואת בנו וכו'. איתא בתורת כהנים (אמור ג, ה הובא בתוס' יו"ט פ"ז מ"ז), דגמרינן לה מדכתיב (ויקרא כא, כא) "מום בו וגו'" לא יגש להקריב, דמשמע דדוקא מום פוסל ולא שאר דברים. ואמרינן התם דאיצטריך קרא, משום דלא נילף קל וחומר מבהמה לפוסלו.

(כז) מתני', אותו ואת בנו. הקשה החזון איש (בכורות סימן כו סק"ג), דלכאורה לא שייך ביה "קולא באדם", דהא אין איסור אותו ואת בנו אלא בשחיטה. וגבי אינו אלא לענין עבודה וביום אחד. ועיין מה שכתב, והסיק דתני לה אגב טריפה ויצא דופן.

(כח) גמ', כהנת בת עבודה היא. כתב הפרי מגדים (אשל אברהם או"ח סימן קכח סקנ"ח), דאין לומר דאיירי בשחטה אשה וקיבל בנה, דאפשר דשחיטה אינה עבודה לענין זה.

(כט) גמ', תנא נודר ועובד יורש ומגרש. בשו"ת רבי אליהו מזרחי (סימן נט) כתב, דמדקתני יורד ומגרש, ולא קתני ואחר כך מגרש, מוכח דכל זמן שלא

מגרשה פסול לעבודה.

(ל) רש"י ד"ה נודר, בתוה"ד, שלא תהנה ממנו והוא ממנה. **הפרי מגדים** (אשל אברהם או"ח סימן קכח סקנ"ח) העיר, אמאי הוצרך לומר שאוסר את שניהם.

(לא) בא"ד, שם. **כתב הפרי מגדים** (אשל אברהם או"ח סימן קכח סקנ"ח), דמדוייק מדבריו, דאין צריך לידור מכל נשים הפסולות, ודלא כמו שפסק **השלחן ערוך** (שם סעיף מ).

פרק יש בכור

דף מו ע"א

(א) מתני', הבא אחר נפלים אע"פ שיצא את ראשו חי. פירש רש"י ד"ה הבא, דמיירי כגון שהיו תאומים, אחד נפל שלא כלו לו חדשיו ואחד כלו לו חדשיו והוציא נפל ראשו חי וכו'. אמנם **בחיודושי הרמב"ן** (חולין סח.) פירש דלא מיירי בתאומים, אלא בנולד כולו ושוב נתעברה. וכתב **המהרי"ט אלגזי** (ס [א]), דרש"י הוכרח לפרש דמיירי בתאומים, בגין קושיית הגמ' (לקמן עמוד ב) אשמואל ממתניתין דהכא, דמבואר דביצא ראשו הוי ילוד, ואם כן משמע דמתניתין איירא בגוונא דלא הוציא הראשון אלא ראשו, והיינו בלידת תאומים.

(ב) מתני', אע"פ שיצא את ראשו חי. **כתב השארית יוסף** (סימן כה), דמשמע דמיירי דוקא ביצא ראשו, אבל ביצא כולו חי, הבא אחריו אינו בכור לנחלה. אמנם **הסמ"ע** (חושן משפט סימן רעז סק"ג) כתב, שנפל אפילו אם יצא כולו אינו ולד, והבא אחריו בכור לנחלה. וכתב **הש"ך** (שם סק"א), דכן מבואר **ברש"י חולין** (סח.) **ד"ה אע"פ.** וכן הוכיח **התוס' יו"ט** (פ"ח משנה א) **מהרמב"ן** המובא באות הקודמת.

(ג) מתני', שם. כתבו הטור והשולחן ערוך (יור"ד סימן שה סכ"ג), דנפל שהוציא ראשו מַת, הבא אחריו הוי אפילו בכור לכהן. אמנם **הביאור הגר"א** (שם סקל"ט) כתב, דשגגה גדולה היא, דאין חילוק לענין בן שמונה אי הווי חי או מת. וכן כתב **בגליון הגרע"א** (שם סכ"ג) **דבנדה** (כו). מבואר **בתוס' ד"ה סנדל,** דאף בנפל הראש פוטר. וכתב **הדגול מרבבה** (שם), דאף לשיטת הטור והשולחן ערוך, היינו דוקא בהוציא ראשו, אבל בנולד כולו, פשוט שפוטר הבא אחריו, דלא גרע משפיר מרוקם שפוטר.

(ד) רש"י ד"ה הבא אחר נפלים, בתוה"ד, כגון שהיו תאומים אחד מהם נפל שלא כלו לו חדשיו ואחד כלו לו חדשיו וכו'. **כתב האור גדול** (על המשניות הכא פ"ח משנה א), דאף דאין אשה חוזרת ומתעברת, ואם כן היכי משכחת לה דאחד מהם בן קיימא ואחד אינו בן קיימא, רש"י אויל לשיטתו **ביבמות** (יב:); **ד"ה סנדל,** דהא דאין אשה חוזרת ומתעברת היינו דוקא בבן קיימא, אבל אם העיבור הראשון נפל, יכולה להתעבר, וכמו שכתבו בדעתו **תוס' (שם) ד"ה שמוא תעשה.** והוסיף, דאף לשיטת **רבינו תם** בתוס' (שם), דאף בהאי גוונא אינה יכולה להתעבר, אפשר לפרש, דמיירי שנתעברו כאחד, ואחד הוציא ראשו כשהיה בן שמונה והחזירו, והשני יצא כשהגיע תשעה חדשים. וכן ביאר **התפארת ישראל** (שם). **ובחיודושי חתם סופר** (חולין סח.) תירץ, דמיירי דקמא הוציא ראשו בסוף יום אחרון של חודש שמיני, קודם בין השמשות, ובתרא יצא אחר צאת הכוכבים, ואם כן נמצא דהראשון הוציא

ראשו בן שמונה, והשני בן תשעה.

(ה) בא"ד, והוציא נפל ראשו והחזירו. **כתב התפארת יעקב** (חולין סח.), דאין הכרח לפרש שהחזיר ראשו, דהא שייך שיצא השני אף בלי חזרת ראש הראשון, כדמצינו **לעיל** (ט). **והמהר"ם** (שם) כתב, דמכל מקום בסתמא אי אפשר לשני לצאת אלא אם כן יחזיר הראשון את ראשו.

(ו) מתני', רבי יוסי הגלילי אומר בכור לנחלה ולכהן שנאמר פטר רחם בישראל. **כתב המהרי"ט אלגזי** (סד [א]), דאף דהאי קרא דפטר רחם בישראל, נאמר גם על בהמה, מכל מקום בבהמה שהיתה ברשות עכו"ם ובכרה ואחר כך קנאה ישאל, מסתבר דאין לדרוש מהאי קרא לחייבו בבכורה, דדוקא גבי בכור אדם יש סברא לדרוש כן, כיון דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, חשיב כברייה חדשה, וכאילו לא ילדה כלל, מה שאין כן בבהמה.

(ז) מתני', נתגיירה מעוברת נשתחררה מעוברת וכו', בכור לכהן. **כתב האחיזער** (ח"ב סכ"ט, ו), דלכאורה מוכח מהא דבנה של מעוברת שנתגיירה בכור לכהן, דבנה אינו צריך גרות, דאי צריך גרות הרי הוא כקטן שנולד, ואיך יש בו דין בכור. והקשה על **הרמב"ן ביבמות** (מו:); שכתב, דמעוברת שנתגיירה בנה צריך גרות. וכתב, דצריך לומר דמכיון שמתגייר ואינו מתייחס אחר אביו שהוא גוי, מתייחס הוא אחר אמו הישראלית, ולא אמרינן לגביה כקטן שנולד דמי, ואינו ככל גר בכור. ועיין לקמן אות ט.

(ח) רש"י ד"ה נתגיירה מעוברת, ובעלה עמה. **הקשה בחידושי הבית מאיר,** דברש"י **לקמן** (מו:). **ד"ה אמאי,** מבואר דלא מיירי דנתגיירה בעלה עמה, דאקשינן התם דלימא ליה אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעווי דינא בהדיה, ופירש רש"י שם דלא ציית דינא, והיינו משום דלא נתגייר הבעל, והחייב אינו אלא על הבן, ונשאר בצריך עיון. ועיין עוד מה שכתבנו שם באות יז. אמנם כתב, דאפשר דהא דהוצרך רש"י לפרש הכי דנתגייר בעלה עמה, דהא כיון דאית ליה לוולד אב, אינו יכול להתגייר בלא אביו, דמבואר **בשולחן ערוך** (יורה דעה סימן רסח סעיף ז), דאם יש לקטן אב, אין מטבילין אותו אלא על דעת אביו, ודווקא כשאין לו אב מטבילין אותו על דעת אמו, ולהכי פירש דאף אביו נתגייר. **נוצריך עיון,** דהכא איירי בעובר דאז ודאי נגרר אחר אמו ולא צריך דעת אביו. ועוד, דלא קתני דאביו או אמו צריכין להתגייר כדי לגייר בנם, ואם כן שמוא מיירי דאביו גיירו אף דהוא עצמו נשאר גוי].

(ט) תוס' ד"ה נתגיירה מעוברת, בתוה"ד, ובחינם פ"י טעם זה דבלא"ה לאו בר נחלה הוא משום דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי. **רש"י ביבמות** (צח.). **בד"ה הא דאמר,** כתב דבהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה אין שייך לומר כקטן שנולד דמי, וכדמוכח מהא דיש לו שאר מן האם כישראל גמור. **ובחיודושי רבי שמואל** (כתובות סימן יא אות ג) ביאר, דסבירא ליה לרש"י דדינא דקטן שנולד נאמר רק במי שחל בו דין גירות מצד עצמו, אבל עובר שלא חל בו הגירות כי אם באמו, והוא נעשה גר אגב אמו, בזה לא חשיב כקטן שנולד.

(י) בא"ד, ואע"ג דבעודו מצרי חשיב אביו גבי נחלה וכו'. **כתב בחידושי הגרי"ז,** דשיטת רש"י, דאף דעכו"ם יורש אביו, היינו דוקא מדיני בני נח, אבל כשנתגייר, כיון דלגבי ישראל ליתנהו לאותם דינים, שפיר אפקרה רחמנא לזרעיה אף לענין ירושה.

דף מז ע"ב

יא) **גמ'**, אמר רבי שמעון בן לקיש פדחת פוטרת בכל מקום חוץ מן הנחלה וכו'. פירש רש"י ד"ה חוץ, דנפקא מינה, דהבא אחריו בכור לנחלה. אמנם הרמב"ם (פ"ב מנחלות ה"ב) הביא להאי דינא, לענין דין בכור שיצא לאחר מיתת אביו דאינו יורש פי שנים. דהיינו, דאם יצאה פדחתו בחיי אביו, פליגי רבי יוחנן וריש לקיש אי הוי בכור לנחלה. וכתב בחידושי מרן רי"ז הלוי (שם), דשיטת הרמב"ם, דאין נפקותא לענין הבא אחריו, ומודה ריש לקיש דהראשון הוי בכור לנחלה, דביציאת פדחתו איכא "שם לידה" לכל דבר, אבל לענין נחלה אינו נוטל פי שנים אלא אם כן חל בו "דין יכיר", ומשום הכי לאחר שהוציא הראשון את פדחתו, שוב אין השני יוכל להיחשב בכור כלל, דהראשון הוי בכור, ונמצא דלאחר יציאתו של ראשון חל בו "דין יכיר" ונהיה בכור לנחלה. אמנם שיטת רש"י, דכל היכא דליכא "יכיר" ליכא "שם לידה" לענין בכור לנחלה, הלכך כל שלא יצאה אלא פדחתו אין כאן לידה לענין נחלה, והבא אחריו נוטל פי שנים אף שיצא בחיי אביו.

יב) **גמ'**, יכיר אמר רחמנא. כתב המהרי"ט אלגאזי (ס [ב]), דלפי זה הוא הדין ביציאת רובו דרך מרגלותיו דנחשב לידה בכל מקום, מכל מקום לענין נחלה לכולי עלמא לא הוי בכור, דהא בעינן יכיר וליכא הכרה בלא פרצוף הראש. אמנם השב שמעתתא (ש"ז פט"ו) הביא דעת רבינו תם, דמהני לעדות אשה טביעות עין ברוב הגוף אף ללא ראש, והא דצריך פרצוף פנים עם החוטם היינו כשמעיד בסימנים, וכתב, דכן מוכח מסתימת הפוסקים גבי בכור, דלא הזכירו דאם יצא רובו לא הוי בכור לנחלה דהא בעינן יכיר וליכא, ועל כרחך דאיכא היכרא, אף ללא הכרת הפרצוף. [והפרי מגדים (כללי טביעות עין סוף סימן קי) מצדד, דכל הראשונים מודים לרבינו תם, ולא נחלקו עליו אלא בנמצא במים, עיין שם]. ובשו"ת חתם סופר (אבן העזר סימן נד) כתב בשם הבית אפרים, דאפשר לומר, דכשנולד ממש לא בעי יכיר ולידת רובו הוי ככולו. אמנם הסיק כשיטת המהרי"ט אלגזי.

יג) **גמ'**, פדחת פוטרת בכל מקום. כתב הטור (חושן משפט רעז סעיף ג), דסגי ברוב פדחת אפילו לגבי נחלה. אמנם הב"ח (שם סק"ג) סבר, דלנחלה לא מהני רוב פדחת דבעינן היכרא וליכא. והכסף משנה (פ"י מאיסורי ביאה ה"ו) כתב, דרוב פדחת לא מהני בכל התורה כולה, דרק כל הפדחת הוי ליה רוב ראשו. וכן הוכיח הרש"ש מדחיית הגמ' להלן "עד החוטם".

יד) **תוס' ד"ה מאי טעמא, בתוה"ד**, דאפי' רבי יוחנן לא פליג דהא דקאמר אף לנחלה משום דקסבר דהפדחת נמי הויא היכרא. הקשה השב שמעתתא (ו, טו), הא לרבי יוחנן דין נחלה אינו חלוק כלל משאר דברים, דאם לא יצא פדחתו אינו כילוד לכל דבר ואם יצא פדחתו הא פוטר אף לנחלה. [ולשיטת המהרי"ט אלגזי שהבאה באות יב אתי שפיר, דנפקא מינה בגונא דיצא רובו דרך מרגלותיו]. וכתב להוכיח מדבריהם כשיטת הב"ח שהבאה באות הקודמת, דלענין נחלה לא מהני רוב פדחתו דליכא היכרא, מה שאין כן לשאר דיני לידה.

טו) **רש"י ד"ה הכרת פניהם, בתוה"ד**, ופשטיה דקרא בנואפים כתיב וכו', שהקב"ה צר את הממזר בצורת המנאף. כתב המהרש"ם (ח"ז סימן פט), דמכל מקום אין לסמוך על כך למעשה לפסול את הבן, דהא שייך שידמה לו על ידי כח הדמיון של אמו, עיין שם.

טז) **גמ'**, ואיבעית אימא יכיר לחוד והכרת פנים לחוד. כתב השב שמעתתא

ו, טז), דהדברים סתומים, דממה נפשך אם ניכר על ידי הפדחת לחודיה בלא הפנים, אם כן אמאי אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם, ואם אינו ניכר על ידי הפדחת, היכי הוי בכור לנחלה. וביאר על פי תשובת תוספות יו"ט (מובא בתשובות הגאונים בתראי סימן י), דכתב, דהא דאין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם, היינו בסתם הכרה, דאינו אלא בפנים, אבל לזימנין משכחת לה נמי הכרה בטביעת עין על ידי הפדחת לחודיה, וכיון דלא כתיב "יכיר פנים", גלי קרא דלא בעי סתם הכרה, אלא כל היכא דאיתיה בהיכרא דאפשר, מהני, עיין עוד שם. והגאון רבי יוסף שאול נתנון (בעל השואל ומשיב) כתב, (בהסכמתו למדפיס את ספר שב שמעתתא), דבאמת נקל להכיר בפדחת לחוד, אבל בעגונה דצריכין להבדיל בין אותו איש לשאר אנשים, בעינן שיראה פרצוף פנים עם החוטם. והסמ"ע (חושן משפט סימן רעז סק"ו) כתב, דאף דאינו הכרה גמורה, מכל מקום כיון דהוי כילוד חשיב הכרה. [ודבריו צריכים ביאור].

דף מז ע"א

א) **גמ'**, גר שנתגייר כקטן שנולד דמי. החתם סופר (בחידושו לעבודה זרה סד. ועל התורה נשא יבג), הביא דהקריט ספר (פ"ד מאיסורי ביאה הי"ב) כתב, דילפינן לה מהא דאמרין בבבא קמא (קט). ובסנהדרין (סח:) דקרא ד"ואם אין לאיש גואל להשיב האשם", מייירי בגזל הגר דאין לו יורשים, דהיינו משום דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי. וכן כתב בחידושי המהר"ם שיק (סנהדרין שם). אמנם החתם סופר כתב, דמהא ליכא למילף, דאיכא לדחויי דמייירי בשתוקי, עיין שם. והראב"ן (יבמות כב:) כתב אסמכתא לזה, מ"ואת הנפש אשר עשו בחרן", דאמרו בבראשית רבה, אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים, והפסוק מעיד שאברהם ושרה שגיירום עשו אותם, ולא יולדיהם. ובספר הגימטריאות (המיוחס לרבי יהודה החסיד כרך א' ענינים שונים אות ג) כתב, דגמרינן לה מדכתיב (מלכים א, יח, יב) בעובדיהו, דהיה ירא את ה' מנעוריו, והרי גדול בשנים היה כשנתגייר. והריטב"א (יבמות מח:) כתב בשם רבו הרא"ה דלרבי יוסי (שם) יליף לה מדכתיב (רות ב, יב) "ישלם ה' פעלך וגו'", דרשינן אשר באת היום לעולם. והבעל הטורים (דברים כד, יז) על הפסוק "לא תטה משפט גר יתום" כתב, דהא דלא כתבה התורה גר יתום, משום דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי. ובלבוש (יור"ד רסט, א) משמע דהוא מסברא, דכתב דאמרו חז"ל דהדעת נוטן שגר שנתגייר ומקבל עליו עול תורה ומצוות, ודאי נתערה עליו רוח ממרום ונעשה איש אחר, וכל קרוביו אינם עוד קרוביו. וכן כתב האלשיך (ויקרא יט, לג), דבהתגירו מקנים לו מן השמים נפש חדשה מתחת כנפי השכינה, ונמצא שהוא כנולד ממש, כי הנפש הלא טהורה שהיתה בו העבירה ממנו. והמשך חכמה (דברים ה, כז) כתב, דמדכתיב אחר מתן תורה "שובו לכם לאהליכם", אף שלפני מתן לתורה היה מותר להתחתן עם עריות, אלא שמע מינה דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי. ועיין נמי במה שכתב השב שמעתתא בהקדמה לספרו בשם הגור אריה. ובספר קול סופר (דמאי אות קמ) כתב, דילפינן לה מהא דאמרו במדרש רבה (בראשית לט, ז) "ואעשך", שאני עושה אותך בריה חדשה.

ב) **גמ'**, ר' יוחנן אמר קיים פריה ורביה. הקשה הטורי אבן בראש השנה (כח.), מהא דאמרין התם, דמי שאכל מצה בהיותו שוטה ונתרפא, צריך

ביאור הגר"א באות הנ"ל, מאי מקשי הכא ממתניתין, נימא דמיירי דבניו לא נתגייירו עמו.

ט גמ', דאיעבר מעובד כוכבים. ביאר בחידושי רבינו חיים הלוי (פט"ו מאיסורי ביאה ה"ט), דבחלות שם לוייה איכא תרי דיני, א. דין "משפחת לוייה", שהוא יסוד כל דיני לוייה, להכשרו לעבודת הלויים ולכל דין מתנות לוייה. ב. "דין לוייה" שאינו תלוי במשפחה. דבדין "משפחת לוייה" הכל הולך אחר האב, מקרא ד"למשפחותם לבית אבותם", אבל "דין לוייה" אינו תלוי במשפחה, ומהני נמי צד אמו לאשוויי לוי. והפטור של לויים בפדיון אינו תלוי כלל בדין לוייה של משפחת לוייה, על כן מהני נמי חלות לוייה הבא מצד אמו, והא דאיתמר בסוגיין, "אי דאיעבר מישראל למשפחותם לבית אבותם אמר רחמנא", היינו כיון דמהניא משפחת האב למיחל עליה שם משפחת ישראל, ממילא פקע מיניה דין לוייה לגמרי, וחייב גם בפדיון, מה שאין כן בנכרי הבא על בת ישראל, דלית ביה שום חלות שם משפחה, שפיר דינו חלוק, דאף דלית ביה דין "משפחת לוייה", מכל מקום שם לוי שאינו תלוי במשפחה לא פקע מיניה, ומיפטר מדין פדיון של חמש סלעים. אמנם בשו"ת אבני נזר (אבהע"ז סימן טו) נקט, דהוי לוי גמור לכל דינו. והחזון איש (אהע"ז ו, ו) נסתפק. אמנם בסימן מט (סקי"ז) מצדד לומר, דלשאר דברים דינו כישאל, ורק לענין פדיון מהני צד לוייה שבאמו לפטור.

י גמ', שם. הקשה בשו"ת בנין ציון (סימן קד-קעה), דנימא דכשם שזינתה מהעובד כוכבים זינתה נמי מכהן ומלוי, ואיך הכהן מוציא מספק, והא קיימא לן דאין הולכין בממון אחר הרוב. ותירץ, לפי מה שכתבו תוס' בסנהדרין (ג): ד"ה דיני, דברוב גמור מודה שמואל דאזלינן אחר הרוב, והכא נמי אזלינן אחר רוב בני אדם שאינם כהנים ולויים. עוד תירץ, על פי מה שכתב ההפלאה, דשמואל לא אזיל בממון אחר הרוב דוקא היכא שדנים על ממון גרידא, אבל היכא דעיקר הרוב הוא גם לאיסור, וכגון הכא דפסקינן על פי רוב, דאין הולד זוכה בתרומות ומעשרות, אזלינן נמי בממון אחר הרוב. עוד כתב, דאפשר דבפדיון הבן מודה שמואל דאזלינן בתר הרוב, דהא גילתה התורה במה שחייבין לפדות ביום שלשים דלא חיישינן למיעוט טריפות.

יא גמ', ולא תימא אליבא דמ"ד אין מזהמין את הולד אלא אפילו למאן דאמר מזהמין וכו'. פירש רש"י ד"ה ולא תימא, דמאן דאמר אין מזהמין את הולד היינו המאן דאמר דהולד כשר דבתר אימיה שדינן ליה. אמנם תוס' ד"ה ולא תימא פירשו איפכא, דמאן דאמר מזהמין הוא דאית ליה דהולד כשר ומטעמא דשדינן ליה בתר אביו ולא שייך בו ממזרות. והנה נחלקו הראשונים בביאור המאן דאמר דהולד כשר, דהריטב"א קדושין (עה): סבירא ליה, דהוי ישראל כשר ואינו צריך גירות. וכן כתב המהרש"א (שם) בשם התוספות ישנים. ואמנם הפסקי תוס' (שם אות קמב) כתב, דהרי הוא כעובד כוכבים. והשער המלך (פט"ו מאיסורי ביאה ה"ג) כתב, דבסוגיין מוכח כשיטות דהוי ישראל כשר דאי הוי גוי וצריך גירות, אם כן יפטר מפדיון מדין עכו"ם. והאחיעזר (ח"ב, כט, ו) והחמדת שלמה (סימן ב) בשם הגאון מליסא תירצו, דאף אי צריך גירות, מכל מקום לאחר שנתגייר שוב מתייחס לאמו למפרע, דהא דמתייחס תחילה לאביו, לפי שגוים בגיותן אית להו חייס, אבל בגירותן דלית להו חייס, מתייחס לאמו. ובחידושי הגרנ"ט (יבמות סימן יא) כתב לבאר, דאף אי נימא דצריך גירות, מכל מקום בתולדה הוא חשוב ישראל משום אמו, אלא דלענין קדושת ישראל למצוות מתייחס הוא בתר

לחזור ולאכול, משום דבההיא שעתא לאו בר חיובא הוא, דמאי שנא מהכא דאמר ר' יוחנן דקיים פריה ורביה אף הדוליד בהיותו גוי. ותירץ, דשאני "פרו ורבו" דעיקר המצוה משום "לשבת יצרה", וכיון דיש לו בנים אינו מצווה בפרו ורבו, אף דבאמת לא קיים מצוות "פרו ורבו". והמנחת חינוך (מצוה א, יד) כתב, דשאני פרו ורבו דגדר המצוה היא שיהיו לו בנים, וקיום המצוה הוא בכל רגע ורגע שיש לו בנים, והבעילה אינה אלא הכשר מצוה, ומשום הכי מתקיימת בו המצוה בגירותו.

ג גמ', שם. הרמב"ם (פט"ו מאישות ה"ו) פסק כרבי יוחנן, אמנם כתב, דהיינו דוקא כאשר נתגייירו בניו עמו. וביאר המגיד משנה, דצריך שיהיו לו בנים ישראלים. אמנם הבית שמואל (אהע"ז סימן א סקי"ב) הוכיח מתוס' ביבמות, המובא באות הבאה, דלא כשיטת הרמב"ם. והביא, שכן פסק המהרי"ל (תשובה קצו), שגם אם לא נתגייירו בניו, קיים פריה ורביה. וכן הוכיח רבינו אברהם מן ההר (יבמות סב.), מהא דמדמינן לה לענין נחלה, והיינו בודאי אף בלא נתגייירו בניו. וכן הוכיח בספר מנחה חדשה (מצוה אות ז) מסתימת הרמב"ם (פ"ב מנחלות ה"ב), דלגבי נחלה בכל גוויי אין לו בכור לנחלה. והקשה, אם כן מה עבדינן צריכותא הא לא מיירי בחד גוונא. אמנם הקרבן נתנאל (יבמות פ"ו סימן ו אות מ) כתב מכח הוכחה זו, דאף לגבי נחלה הא דאין לו בכור לנחלה מיירי דוקא בלא נתגייירו בניו עמו. וכן מוכח בביאור הגר"א (אהע"ז סימן א סקי"ז) המובא להלן אות ח.

ד גמ', שם. כתבו תוס' ביבמות (סב.) ד"ה בני, דאף דלענין כמה דברים מודה רבי יוחנן דאמרינן דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, מכל מקום מסתברא ליה לרבי יוחנן הכא, דכיון דבנכריותו היה זרעו מיוחס אחריו, מיפטר נמי כשנתגייר.

ה תוס' ד"ה דבהיותו עובד כוכבים, בתוה"ד, ובפ"ק דקידושין משמע דהם בני נחלה וכו'. כתב המהרש"א דמשם אין סתירה לדבריו, דשם לא אמרו שהם בני נחלה אלא בגיותן, אבל הכא פירש רש"י משנתגיירו, ובהאי גוונא קאמר התם דלאו בני נחלה. אלא דפירוש רש"י בשמעתין אדחי ליה, דהא בגיותן קאמר הכא דאינם בני נחלה. ובחידושי הגר"י כתב ליישב דברי רש"י, שכונתו להוכיח, דמהא דבנו אינו יורשו כשנתגייר משום ד"כקטן שנולד דמי", על כרחך דפרשה דירושה בעכו"ם ובישראל חלוקין, דהרי דוקא בדינים המתחדשים על ידי הגירות אמרינן כקטן שנולד, ולהכי סלקא דעתין דיש לו בכור לנחלה.

ו תוס' ד"ה והא עבד, בפ' הבא על יבמתו קאמר בלשון אחר דמעיקרא נמי בני פריה ורביה נינהו ולא בני חיוב קאמר וכו'. אמנם השאלות (קסה) כתב, דעובדי כוכבים חייבים בפריה ורביה.

ז גמ', תנן מי שלא היו לו בנים וכו'. הקשה הראב"ן (בתשובות סימן נח), אמאי לא הקשה אף לריש לקיש מהא דתנן דאינו בכור לכהן, אלמא דלא אמרינן כ"קטן שנולד דמי". ותירץ, דשאני פדיון דגלי קרא דכל פטר רחם בישראל, דבעי שפטירת הרחם תהיה דוקא בישראל ולא קודם לכן [ודלא כדרשת רבי יוסי הגלילי]. וסבר ריש לקיש דהיכא דגלי גלי היכא דלא גלי לא גלי. ורבי יוחנן לומד בכור לנחלה מבכור לכהן.

ח גמ', אלא לאו מגר שהיו לו בנים ונתגייר וקתני בכור לנחלה. הקשה הביאור הגר"א (אהע"ז סימן א סקי"ז), לשיטת הרמב"ם לעיל באות ג, דלרבי יוחנן אין הבנים מתייחסים אחריו אלא היכא דאף הם נתגייירו [להבנת

אינם ממורחים, וטעות סופר הוא], דאינו צריך ליתן התרומה לכהן. והראשית ביכורים הקשה, דלא דמי, דהתם היה ביד המוריש להפריש ולעכב לעצמו, מה שאין כן הכא דתוך שלשים לא היה בידו לפדותו כלל דעדיין לא נתחייב, וכשיגיע שלשים חל החיוב על הבן מצד עצמו. וכן כתב המהרי"ט אלגזי (סו ג) בטעמא דרב חסדא. וכתב הדרק אמונה (פי"א מבכורים הי"ב בביאור הלכה), דסבירא ליה לרבה בר רב הונא, שאין הבן חייב מצד עצמו, אלא הוי תשלומי חיוב האב, ואם כן כשהאב אינו חייב בנתינה אלא מפריש לעצמו, אין על הבן חיוב יותר ממנו, ואף שהתורה חייבה אפילו במקום שאין אב כלל, כגון שהאב גוי, היינו משום דהתורה לא חילקה, אבל מכל מקום במקום שיש אב או שהיה אב, הווי תשלומין של האב.

(יו רש"י ד"ה אמאי לימא ליה אתינא מכח גברא, דלא ציית דינא. הקשה הרש"י, הא אפילו ציית דינא פטור מלשלם, לא מיבעיא היכא דלא נתגייר דודאי לא שייך ביה מצוות פדיה, אלא אף בנתגייר מכל מקום הרי אינו אביו, וכדכתבו רש"י גופיה לעיל (מו). ד"ה נתגיירה ותוס' (שם) ד"ה נתגיירה. וכן רבינו גרשום פירש הכא, דאתינא מכח עובד כוכבים דלא איחייב. ועיין לעיל דף מז: אות ח.

(יח גמ', לא הוכרו ובסוף נתרבו אין כותבין הרשאה זה לזה. בבבא בתרא (קכו). איתא, דרשינן לה מיתורא דקרא 'והיה הבן הבכור לשניאה', דבכור ולא ספק. וכתב המהרי"ט אלגזי (סח ב)), דלפי זה לא נתמעט אלא חלק הבכורה. והקשה ממשמעות רש"י הכא ד"ה כותבין, דכתב דהיכא דלא הוכרו מעולם אין כותבין, דלא היה להם זכיה מעולם בנכסי האב, דהיינו נמי בחלק הפשיטות. וכן מהא דסתם ולא הזכיר כלל דהולדות היו בכורות לאביהם לענין נחלה, משמע דמיירי אף בירושת פשוט. וכתב, דדעת רש"י דרבי ינאי לא סבירא ליה דרשא דבבבא בתרא, אלא דנקט הכי מסברא. ולפי זה כתב, דלשיטת הסוגיא בבבא בתרא דממעטינן לה מקרא, היינו אפילו הוכרו מתחילה, ועיין עוד שם. אמנם כתב, דהבית יוסף (חושן משפט סימן רעו סק"א) הביא בשם רבינו ירוחם דינא דרבי ינאי רק בחלק בכורה, אבל לחלק פשיטות מהני הרשאה אף כשלא הוכרו מעולם. וכן הביא מהב"ח (שם) והפרישה (שם סק"ג). אמנם כתבו דרשינן לה מקרא דיכיר דבעינן שהוכרו מתחילה, ותמה עליהם דבבא בתרא (שם) דרשינן לה מיתורא ד"והיה הבן הבכור לשניאה".

(יט גמ', ראשון לנחלה לא וילדו לו בעינן לחמש סלעים נמי לא פטר רחם בעינן. כתב בחידושי הגרי"ז, דמבואר הכא דלא מטעם אחד נתמעט מלהיות בכור לנחלה ולכהן, אלא לנחלה נתמעט משום דהוי חסרון בלידה, ולבכור נתמעט דלא הוי פטר רחם.

דף מז ע"א

(א מתני', מת אחד מהן בתוך שלשים יום האב פטור. רש"י לקמן (עמוד ב') ד"ה אם לכהן, ולקמן (מט). ד"ה יחזיר כתב, דהא דפטור, לפי שנתברר דנפל הא. אמנם תוס' (שם) ד"ה מת כתבו, דבחנם פירש כן, דהא אפילו קים לן ביה דכלו לו חדשיו פטור, "דבבן חדש תלה רחמנא". ועיין מה שכתבנו בדף מט אות ב.

(ב גמ', אם נתנו עד שלא חלקו נתנו. כתב השיטה מקובצת השלם בשם תוס' חצונות, דהא דקתני אם נתנו היינו דחייבים ליתן, אלא דאם לא נתנו וחלקו

אביו, ולהכי אחר שנתגייר צריך להתחייב בפדיון פטר רחם בישראל. (יב גמ', ושאינו התם דאמר קרא פטר רחם בפטר רחם תלא רחמנא. כתב בשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סימן רפח), דהתורה גילתה לנו בזה דלענין פדיון הבן אזלינן בתר יחוס אם, ולפי זה כתב הלכה ולא למעשה דבנה של הכהנת מישראל פטור לפדות אף את בנו ובן בנו עד עולם.

דף מז ע"ב

(יג גמ', כל היכא דמת האב לאחר שלשים דכולי עלמא לא פליגי דאין הבן חייב לפדות את עצמו שהרי זכה אביו בפדיונו. כתב השיטה מקובצת השלם בשם הרא"ש וועיין גם רא"ש סימן ג], דמכל מקום אם היה האב קיים, היה צריך לפדותו אף שהוא כהן, דהטעם שהכהנים פטורים היינו כשהולד כהן, מטעמא דאיתא לעיל (ד). "אם הפקיעה קדושתן של לויים קדושת של ישראל במדבר, לא יפקיע את של עצמן" אבל אם הבן חלל, חייב האב לפדותו, ומפריש חמשה סלעים ופודהו, ומעכבן לעצמו. וכן דייק המהרי"ט אלגזי (אות סו סק"ג) מלשון רש"י ד"ה שהרי וכמו שכתבנו באות הבאה. אמנם מתוס' ד"ה הבן הוכיח, דאין האב צריך להפריש וכדביארנו באות טו, וכן כתב השיטה מקובצת השלם בשם התוספות חיצוניות. ועיין עוד מה שכתבנו באות הבאה, טעם הסוברים דבעי הפרשה.

(יד רש"י ד"ה שהרי, דאי נמי יהיב האב הווי מפריש ליה ושקיל ליה לנפשיה וכו'. כתב המהרי"ט אלגזי (סו ג)), דמדוייק ברש"י כשיטת הרא"ש המובא באות הקודמת, דהאב מצריך להפריש חמשה שקלים ונטולן לעצמו [אמנם השיטה מקובצת השלם הביא על דברי רש"י תוספות חיצוניות שכתבו, דאין האב צריך להפריש] וביאר, דסברי דפדיון הבן הוי כשאר מתנות כהונה, דמשעת הפרשה הוי ממון כהן, דילפינן ליה מהיקש דהוקש בכור אדם לבכור בהמה טמאה, מה התם משעת הפרשת נעשה השה ממון כהן, אף בכור אדם כן. והשערי יוסף (ש"ה פכ"ה) ביאר, דאיכא תרי דיני בפדיון הבן, דין פריעת חוב ממון המתקיים בנתינה לכהן, ומצוות פדיון בעלמא שמתקיים בהפרשה. ועיין בתשובת הרשב"א (ח"א סימן יח) דכתב, דהברכה בפדיון הבן אינה על הנתינה אלא על ההפרשה. ובהגהות לתוספות שאנץ (להגרי"ד אילן) כתב, דיש לבאר ענין ההפרשה, על פי דברי הספרנו (שמות יג, טו) שכתב אהא דכתיב "וכל בכור בני אפדה", כדי שיהיו מותרין בעבודת חול, והפקעת קדושתו נעשית בהפרשה.

(טו תוס' ד"ה הבן, בתוה"ד, ותימה דבפ"ק דקדושין וכו' וה"נ האי בן שאין אחרים מצווין לפדותו לא יהא חייב לפדות עצמו. כתב השיטה מקובצת השלם בשם הרא"ש, דמהכא לא קשה כולי האי, שהרי האב חייב לפדותו אלא שמעכב הפדיון לעצמו. וכתב המהרי"ט אלגזי (סו ג)), דתוס' דהקשו, סברי, דאין האב צריך להפריש וכשיטת תוספות חיצוניות. אמנם הרש"ש כתב, דעיקר תמיהתם אינה אלא אמתניתין דנתגיירה מעוברת וכו'. [וכן הרא"ש לא כתב אלא דמהכא לא קשה כולי האי, ולא כתב דאינה קושיא כלל. וכן התוספות הרא"ש בקידושין (כט). הקשה מהכא ולא תירץ כן].

(טז גמ', דאמר ליה אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעווי דינא בהדיה. ביאר השיטה מקובצת השלם בשם הרא"ש, דכמו דלא היית יכול הוציא ממנו אם היה חי, כך לא תוציא ממני, כי כל כוחו וזכותו ירשתי, והוי כישראל שירש מאבי אמו טבליים ממורחים [כן צריך לומר ולפנינו איתא

(פא [ח]), דהמיעוט חמש ולא חצי חמש ממעט דצריך שישתעבד בחמש סלעים, וכל שאינו מחויב בכל החמש סלעים אינו חייב ליתן כלום, אבל כשיש לו חיוב חמש סלעים משתעבד בכולם ואינם מעכבים זה את זה, ולכך כתב, דאם אין בידו מחמת עניותו אלא חצי חמש, אינו צריך להחמיץ המצוה ולהמתין עד שיהיה לו חמשה סלעים אלא יתן מה שבידו ויקיים חלק מהמצוה, אף אם לעולם לא נתן הכל שכן מקצת מצוה בידו. ובשו"ת עונג יו"ט (סימן ק) מצדד קצת, דאב דאין לו חמשה סלעים אין לו מצוה ליתן מקצת שבידו, אמנם בסוף מסיק, דאף כשאין לו חמשה סלעים אין המצוה פוקעת ממנו.

(י גמ', א"ר ירמיה זאת אומרת שני יוסף וכו'. ביאר רש"י ד"ה ולקח, דהכא נמי סבירא ליה לרבי יהודה דהאחין שחלקו לקוחות הן דאין ברירה. והקשה בחידושי הגרע"א, הא כתבו תוס' בגיטין (מז:): ד"ה טבל, דאף אי הוי כלקוחות היינו דהוי ספק לקוחות שמא לא נפל לזה חלקו, דהא הא דאין ברירה לא הוי ודאי דלא קיבל חלקו אלא ספק. וכתב, דאי נימא דמוציאין ממון בספק ספיקא, ניחא, דהכא איכא ספק שמא הוא הבכור ואם תמצי לומר דאחיו הבכור, מכל מקום אפשר דלקח חלק אחיו. והמלבושי יו"ט (דיני ברירה סימן יד) כתב, דבהכרח צריך לומר דרבי ירמיה סבירא ליה דאין ברירה הוא מטעם ודאי, ותמה על התוס' דלעיל.

(יא גמ', ואי בחברך מסיקא משתעבדא לי מקמי בידך. כתב האורים (סימן מט, סק"ל), דלא יכול לומר לו הנחתי לך מקום אצל השני לגבות ממנו, דכיון דאין יכול לגבות ממנו, הוה ליה כאילו אין לו בני חורין ונשתעבדו נכסים, דגובה מנכסים משועבדים.

(יב גמ', אמר רבא מכדי וכו', וכולה כלישנא קמא. הרמב"ם (פי"א מבכורים ה"כ) פסק, דאף במת האב תוך שלשים יום אף שחלקו הכנסים, ינתן חמשה סלעים מן הנכסים לכהן, לפי שכבר נתחייבו הנכסים. וכתב הטור (יור"ד שה סעיף כו), דאינו נראה כן, דבגמ' מבואר דבמת האב תוך שלשים יום אפילו לא חלקו, פטורין. וכתב הכסף משנה, דהרמב"ם סבר דלישנא קמא פליגא אלישנא בתרא, וסברה דלרבי יהודה אין כל אחד יכול לדחות את הכהן, כיון שאף על פי שהאב מת בתוך שלשים יום, כשהגיע יום שלשים חל חיוב האב על הנכסים. והמהרי"ט אלגזי (סט [ג]) כתב, דהרמב"ם פסק כרבי ירמיה משום דסבירא ליה דשיעבוד הוא קנין כמו שנתבאר לעיל אות ה.

(יג רש"י ד"ה וילדו ב' זכרים, במחבא שנתערבו. כתב הבית יוסף (יורה דעה סימן שה סקב"ז) על דברי הטור, דהוצרך לפרש כן משום סיפא שתי נקבות וזכר וכו', אין כאן לכהן כלום, דהיינו דוקא שלא הוכרח מעולם.

(יד רש"י ד"ה אם לכהן וכו', בתוה"ד, ואיגלאי מילתא דנפל הוא וכו'. כתבו התוס' לקמן (מט.) ד"ה מת, דבחנם פירש כן, דהא אפילו קים לן ביה דכלו חדשיו פטור, דבבן חדש תלה רחמנא. ועיין מה שכתבנו שם באות ב.

(טו תוס' ד"ה ואם לשני, בתוה"ד, אבל לקמן קשה טפי וכו'. הקונטרס הספיקות (ג, ד) הביא לתרץ בשם הסמ"ג, דבתפס קודם שנולד הספק אין מוציאין אותו מידו. וכשיטת תוס' בכתובות (כ.) ד"ה ואוקי. וכתב, דהתוס' לא תירצו כדבריו, משום דסברי כשמואל, דהפודה בתוך שלשים יום ונתאכלו המעות אין הבן פדוי, דהמעות כל שלשים יום הוו אצל הכהן בתורת פיקדון. וכל היכא דבא החפץ לידו בתורת פיקדון או שאלה לא איקרי תפיסה ברשות, כמו שכתב התרומת הדשן. והסמ"ג אויל לטעמיה

פטורים. והא דנקט לישנא דדיעבד "אם נתנו", משום סיפא, ואם לא וכו', דרצה לומר אם לא נתנו.

(ג מתני', זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום. עיין גמ' לקמן (מט:), ומה שכתבנו שם באות טז.

(ד גמ', א"ר ירמיה זאת אומרת שני יוסף בן שמעון שהיו בעיר אחת ולקחו שדה בשותפות בעל חוב גובה אותה מהם וכו'. כתב הקצות החושן (סימן מט סק"ט), דמבואר בדברי רבי ירמיה דהשטר חשוב למוכח מתוכו, דאי לאו הכי, לא הוי שטר ואינו יכול לשעבד הקרקעות. וביאר סברת רבי ירמיה דכיון דהשדה שייכת לשותפין אלו, חשיב דמוכח מתוך השטר דנשתעבדה. ועיין עוד באות ו.

(ה גמ', אמר רבא מכדי נכסי דבר איניש וכו'. כתב המהרי"ט אלגזי (סט [ג]), דרבי ירמיה סבר, דהא דקיימא לן שיעבודא דאורייתא אינו מדין ערב כשיטת רבא, אלא הוי מקרא ד"יוציא אליך העבט החוצה", דהיינו דדמי החוב מקנים שעבוד בנכסי הלווה, כדין קונה קרקע בכסף. וכן הוכיח מהרשב"ם בבא בתרא (קעה:) ד"ה שיעבוד דאורייתא. אמנם עיין באות הקודמת ובאות הבאה בשם הקצות החושן דפליגי, אי סגי בשטר המוכיח מתוכו רק כלפי הערב.

(ו גמ', מי איכא מידי דלדידיה לא מצי תבע ליה ולערב מצי תבע. הקשה השפת אמת, הא כתב הרמ"א (חושן משפט קכט, ח), דהיכא דהלוה מכחיש, אפשר לתבוע את הערב, והכי נמי בשני יוסף בן שמעון שאחד מהם המשקר, למה לא נגבה מהנכסים הערבים. והקצות החושן (סימן מט סק"ט) כתב, דכוונת רבא, דכיון דאין השטר מוכיח מתוכו אלא כלפי השדה ולא כלפי הערב, וכמו שכתבנו באות ג, להכי קאמר דכיון דהלוה לא חייב דאינו מוכיח מתוכו אם כן גם הערב פטור. אמנם כל זה שייך גבי שני יוסף בן שמעון, אבל לגבי מתניתין דהוי חיובא ממילא ולא מכח השטר אין שייך לומר כן. וצריך לומר כמו שכתב השפת אמת, דהכא לא דמי לפסק הרמ"א, דהכא הספק אף לבנים ואין הם משקרים, ובכהאי גוונא אין הערב חייב. וכן כתב בחידושי הגרע"א (בבא מציעא פ.) דהיכא דהערב יודע שהלוה אינו יודע, פטור.

(ז גמ', וקי"ל דלא יתבע מן הערב תחלה. וכן כתב הרמב"ם (פכ"ב ממלוה ה"א) אף לגבי שיעבוד נכסים, דאין יורדין לנכסי הלוה תחילה עד שיתבענו המלוה ללוה. וכתב המהרי"ט אלגזי (סט [ג]), דהיינו אף אי נימא דשיעבוד קנין הוא (עיין אות ה), ומשום דהוי כתנאי שלא יגבה מהנכסים רק אם לא יפרע הלוה.

(ח גמ', ודכולי עלמא אית להו ררב אסי וכו'. הקשה הים של שלמה (בבא קמא פ"ה דיני ברירה סימן לב), אמאי לא אמרינן כפשוטו, דרבי מאיר סבירא ליה לקוחות הוו ולא גבי מידי ורבי יהודה סבר יורשין הוו וגבי כולה. ותירץ על פי מה שהקשו תוס' ד"ה דכולי עלמא, דהא רבי מאיר סבירא ליה בעלמא דודאי יש ברירה, וחילקו דשאני התם דמתני בפירוש, מה שאין כן הכא, ואם כן יש לומר דלא מסתבר לומר דמשום הכי הכא ודאי אין ברירה, אלא מספקא ליה.

דף מח ע"ב

(ט תוס' ד"ה דרבי מאיר, בתוה"ד, אע"פ שיכול לשלם לעשרה כהנים בזה אחר זה לא דמי הכא דלא משתעבד אלא החצי ממש. ביאר המהרי"ט אלגזי

חדש היוזמי

מסכת בכורות דף מח – דף מט

ו טבת – ז טבת התשע"ב

דפסק כרב, דהפודה בתוך שלשים יום הבן פדוי אף כשנתאכלו המעות.
טז בסוה"ד, וכן ההוא דבא באמצע החדש בסוף השואל דאע"ג דבתחלת
החדש כולו למשכיר לא מדמינן ליה לתקפו כהן. והיינו דמהני תפיסה.
אמנם **הרשב"ם בבבא בתרא (קה)**. ד"ה **כולו למשכיר** פירש, דבתחילת
החדש כולו למשכיר כיוון דאוקי ארעא בחזקת בעליה, ובסוף החדש כולו
לשוכר דאוקי ממונא בחזקת בעלי.

דף מט ע"א

א) מתני', **מת הבן בתוך שלשים וכו'**. שיטת הש"ך (יורה דעה סימן שה
סקי"ב), דאפשר לפדות כשמצאו לו כ"ט יום וי"ב שעות ותשצ"ג חלקים.
אמנם **המגן אברהם** (או"ח שלט סק"ח) פליג, והוכיח מסתימת מתניתין,
דקתני "מת ביום שלשים כיום שלפניו" ולא חילקה בין לפני ואחרי כ"ט יום
וי"ב שעות ותשצ"ג חלקים.

ב) תוס' ד"ה מת בנו, בתוה"ד, ובחנם פירש כן דאפילו קים לן וכו'. כתב
המהרי"ט אלגזי (סט [ב]), דרש"י סבר דטעמא דקרא, משום דבעינן שיצא
מכלל נפל, ואף דבכלו לו חדשיו נמי לא פודין עד לאחר שלשים, הכתוב לא
חילק משום שלא רצה הכתוב שנסמוך על ידיעתנו.

ג) מתני', **לאחר ל' יום אע"פ שלא נתן יתן**. אמרינן **לקמן** (נא:), דילפינן הא
גזירה שוה מערכין או מעולת ראייה, דבתרוייהו איכא חיוב אף לאחר מיתה,
עיין שם.

ד) [תוס' ד"ה לאחר שלשים, בתוה"ד], ויש לספק כיון שמת אם מברך
שהחיינו וכו'. לכאורה **בריקאנטי** (תקצג) מוכח דמברכים שהחיינו, דכתב
בשם **רבי טוביה**, דלא אומרים בפדיון הבן שהשמחה במעונו, דלפעמים הבן
מת ולהכי לא פלוג. וכיון שמברכים שהחיינו ולא אמרינן לא פלוג, בעינן
למימר דהיינו משום דאף שהבן מת מברכים. (ש.א.).

ה) בא"ד, שם. כתב **השיטה מקובצת** (אות כז) דהצד שלא יברך היינו לפי
דצערא קא מדכר. וכתב הש"ך (יורה דעה סימן שה סקי"ז), דלא דמי להא
דאמרינן **בברכות** (נט:), דאם מת אביו וירשו דמברך הטוב ומטיב, דהתם
שמח על הירושה. ו**בגליון הגרע"א** (אורח חיים סימן רכג) ציין ללוית חן
שתמה על הש"ך, דמצוה חשיבא טפי. ולהכי כתב לחלק, דשאני הכא דמת
בנו דהוי פורענות מה שאין כן במת אביו, ולפי זה כתב, דאי מת בנו וירשו
לא מברך שהחיינו.

ו) בא"ד, ואין לתמוה אהא דלא מברכינן שהחיינו על כל מילה ומילה וכו'.
אמנם שיטת **הרמב"ם** (פ"ג ממילה ה"ג) דמברכינן שהחיינו, לפי שהיא מצוה
שאינה מצויה בכל עת. וכתב **הגר"א** (יור"ד רסה סקל"ד) דלמד כן מהא
דמברכינן שהחיינו על פדיון הבן.

ז) בסוה"ד, שם. **השבלי הלקט** (הלכות מילה סימן ד) כתב בשם **תוספות**,
דלא מברכינן שהחיינו אפחות משלשים יום, ומילה איתא לפחות משלשים
יום. וכן כתב **הערוך לנר** (סוכה מו.), דהברכה היא שזכה לחיות על הזמן
הזה ומברך רק כשציפה לזה שלשים יום, דקודם הלידה אינו מצפה על קיום
המצוה. ו**בהגהות מיימוניות** (פ"ג ממילה אות ד) פירש בשם **רבינו שמחה**,
דלא מברכינן שהחיינו, לפי שהאם גם כן שמחה. ו**הביאור הגר"א** (יור"ד רסה
סקל"ה) תמה על זה, דהא הברכה על המצוה, ועוד דאם כן יברכו הטוב
והמטיב. ו**הבעל העיטור** (הלכות מילה ח"ד) כתב, דלא מברכינן שהחיינו,

דהויא מצוה דרמיא אבי דינא. והחוות יאיר (קלז) תמה, הא בדאיכא אב
החיוב על האב. ובספר הפרדס לרבינו אשר ב"ר חיים (שער תשיעי), הביא
דברי בעל העיטור, וכתב דפירוש לפירושו, דכיון שלפעמים האב לא נמצא
ובית דין מלים ובכהאי גוונא לא שייך לברך, לא פלוג. והרוקח (סימן שעא)
כתב דלא מברכינן, משום דלא יצא עדיין מידי נפל. וכתב **הריקאנטי** (תקצג),
דאף היכא דידיעין דכלו לו חדשיו, לא פלוג. והרא"ש (סימן ח) הקשה על
טעם זה, הא אזלינן בטר רובא. ועוד, דממה נפשך מצוה קעביד נלכאורה
רצה לומר דבהכי חייב רחמנא. והחוות יאיר (קלז) הקשה על טעם זה, דהא
מברכינן בלידת הבן הטוב והמטיב ולא חיישינן שמא נפל הוא. ועוד כתב
הרא"ש (סימן ח), דיש מפרשים, וכן כתב **האבודרהם** (ברכות שער ג), דלא
מברכינן שהחיינו, לפי דאיכא צערא לינוקא, וכדאמרינן **בכתובות** (ח.),
דמהאי טעמא לא מברכינן במילה שהשמחה במעונו. ובשו"ת **הרשב"א** (ח"א
רמה) ו**בהגהות מיימוני** (פ"ג ממילה אות ד) הקשו על האי טעמא, מהא
דקתני **בברכות** (נט:), דאם מת אביו וירשו מברך דיין האמת על המיתה
והטוב והמטיב על הירושה אף על גב דיש לו צער ממיית אביו. ולהכי כתב
הרשב"א, דאין הברכה על השמחה אלא על התועלת שמגיעה לו אף על פי
שמתערב עמה צער.

ח) רש"י ד"ה מספקא ליה, בסוה"ד, ולא גמר חדש חדש ממדבר וכו'. ביאר
הרש"ש, דנילף חדש דערכין מחדש דמדבר דיום שלשים כלמטה, והדר נילף
כולהו שנים דערכין במה מצינו, דאינהו נמי כלמטה, ולמה לי ולמעלה גם
ששים.

ט) גמ', הווי ליה שני כתובים הבאים כאחד וכו'. הקשה **המהרי"ט אלגזי** (עג
[א]), הא כתבו **התוס' בערכין** (יד:), ד"ה **אבעיא להו**, דבגזירה שוה למדין
משני כתובים, והכי נמי גזירה שוה הוא. וכתב דאולי יש לומר, דתוס' סברי
דהא דילפינן "חדש חדש" ממדבר, לאו גזירה שוה גמורה היא, אלא גילוי
מילתא בעלמא הוא.

**י) גמ', אמר רב אשי הכל מודים לענן אבילות יום ל' כלפניו דאמר שמואל
הלכה כדברי המיקל באבל**. כתב רבינו יונה (ברכות ט: מדפי הרי"ף) בשם
רבינו צרפת, דמוכח מהכא דגם אבילות יום ראשון מדרבנן היא, דאי איתא
דמן התורה היא, הוה ליה למימר דמספק יום שלשים כלאחר שלשים
לחומרא, ונהוג אבילות, דספק דאורייתא לחומרא.

יא) רש"י ד"ה עד שיאמרו, בתוה"ד, דרובא דאינשי לא עבדי למפרע חובו
מיד. הקשה **האמרי בינה** (הלכות פדיון הבן סימן י), הא תינח כשמת תיכף
אחר שלשים אבל לא אם עבר איזה זמן, וכי רובן אין פודין אלא לאחר
הרבה זמן, הא אדרבה ישראל קדושים הן וריוזין למצוות. ו**בדרך אמונה**
(פי"א מבכורים הי"ט בביאור ההלכה) הביא **מספר אות ברית**, דהקשה,
אמאי לא עבדי רובא לפדות בו ביום, הא יש אומרים דעובר על עשה אם
משהה הפדיון מיום ל"א ואילך. ותיריך, דמאחר דנהוג שהפודה עושה סעודה
והפדיון מתפרסם בכך, אם לא נודע מהסעודה איתרע רובא ויצא מכלל
הפודים בזמנו.

יב) רש"י ד"ה דכ"ע אי אמר, אלא מתנה בעלמא. כתב **הערוך השולחן** (יור"ד
שה, מח), דאם האב עם הארץ ולא ידע שאין פדיון בתוך השלשים, הוי
נתינה בטעות וצריך הכהן להחזיר המעות.

יג) גמ', מידי דהוה אקידושי אשה התם לאו אע"ג דנתעבלו המעות הווי

הדרגת היוזמי

מסכת בכורות דף מט - דף נ

ז טבת - ח טבת התשע"ב

החינוך (מצוה שצב), דבדאיכא אב, עיקר מצוותו על האב אף כשיגדל בנו. (ט) **תוס' ד"ה אמר, בתוה"ד**, והשתא הוה חמש סלעים דבר מועט וכו'. החזון איש (חושן משפט סימן טז סק"א) כתב, דאפשר לפרש לשיטת רש"י, דכוונת הגמ' "חמש מינייהו לפדיון הבן", דחמש מהם הוא דינר לפדיון הבן, ובא למעט שיעור הדינר והסלע בשלש שמיניות.

(כ) **תוס' ד"ה רבי אמי, בתוה"ד**, ודבריו סותרין זה את זה וכו'. החזון איש (חושן משפט סימן טז סק"א) כתב ליישב, דכוונת רש"י השיעור של סלע צורי הוא בארבעה דינרא ערבאי, דהיינו דינר ערבאי שוה לדינר צורי דמתניתין.

דף נ ע"א

(א) **רש"י ד"ה ושינפא, שם המלך**. כתב הרש"ש, דנראה שמפרש שייפא כפירוש התוס' ד"ה דינרא, דפירשו דהיינו דנישוף צורתו, וכונת רש"י דמחמת יושנן נישופו אותיות דשם המלך.

(ב) **גמ', רב אשי שדר ליה שבסר זוזי לרב אחא בריה דרבינא וכו'**. שיטת הריב"ש (סימן קלא) והרמ"א (יור"ד שה"ס), דאין לפדות הבן על ידי שליח אלא על ידי אביו, אמנם שיטת הש"ך (שם סק"א) והט"ז (שם סק"א), דאפשר לפדות אף על ידי שליח. וכתב המהרי"ט אלגזי (עט [א]), דהכא מבואר דאפשר לקיים על ידי שליח, דהא רב אשי שלח על ידי אחרים מעות הפדיון. ודחה, דאפשר דרב אשי זיכה את המעות על ידי אחר לרב אחא, ובההיא שעתא יצא ידי מצות פדיון וכמו שכתב הים של שלמה קדושין (פ"א סימן נד) דכיון דזכין לאדם שלא בפניו, יוצא ידי נתינה בכהאי גוונא. ובשו"ת חתם סופר (יורה דעה תשובה רצו) הובא בפתחי תשובה (יורה דעה סימן שה סקט"ז) כתב, דאין כונת הריב"ש והרמ"א אלא בגוונא דהשליח פודהו בכסף של עצמו, אבל בכסף של האב ודאי אפשר לפדות, דלא יהא אלא כמניח מעותיו על הקוף ומשלחו דאין סברא דלא יהני.

(ג) **גמ' שלח ליה לישר ליה מר תלתא וכו'**. כתב העמק שאלה (ק"ז), דרב אשי לא סבר כדבריו, משום דבימיהם כבר לא השתמשו במטבעות הגדולות והשתמשו בדינרי ערבאי, ולהכי סבר רב אשי דכיון שההוספה לא היתה רק על פי המלכות, אם כן כשחזרה המלכות ופיחתה את המטבע חזר השיעור של המטבעות של התורה. אמנם רב אחא סבר, דמאחר דעלה השיעור, מכאן ואילך אי אפשר לפחות משיעור מטבע צורי. [אמנם בתוספות בכתובות (י) ד"ה נותן מבואר, דרב אשי הודה לרב אחא, דגרסו הכא דרב אשי שדר להו].

(ד) **גמ', שם**. כתבו התוס' בכתובות (י) ד"ה נותן, דאף דמבואר הכא דכשמוסיפין על המטבע צריך לפדות בסלעים הגדולים, הני מילי כשהוסיפו בכל העולם, אבל אם רק מדינה אחת הוסיפה, לא בעי לאוסופי אשיעורא דחמש סלעים כסף צורי.

(ה) **גמ', כל כסף האמור בתורה וכו'**. כתב המהרש"א (חדושי אגרות), דכוונת הגמ' כל כסף היינו כל שקל כסף, דהא כסף סתם האמור בתורה אינו סלע אלא דינר כמו שכתב רש"י לקמן (עמוד ב) ד"ה כסף צורי.

(ו) **גמ', דכתובין קינטרין**. פירש רש"י ד"ה קינטרין, מאה סלעים בכל שקל. אמנם בבבא מציעא (פו) ד"ה קנטרי פירש, דהיינו מאה מנה.

(ז) **גמ', וירושלים הויא רובא דעלמא**. שיטת הרמב"ם (פ"ו ממעילה ה"ו),

קידושי. כתבו התוס' ביבמות (צג) ד"ה קנויה, דטעמא דהקדושין מהנו, כיון דאי לא יחולו תצטרך להחזיר המעות, חשיב כאילו הם בעין לשם קדושין. וכן כתב הרשב"א (קדושין נט). והוסיף לבאר דבההיא הנאה מתקדשת, ואינו דומה למקדש במלוה, דהתם מתחילה לא ניתנו המעות לקידושין אלא להלואה.

דף מט ע"ב

(יד) **גמ', ושמואל אמר לך התם בידו לקדשה הכא אין בידו לפדותו**. הקשה המשנה למלך (פ"ד מאישות ה"ז), אם כן אף בלא נתעכלו המעות איך מהני הפדיון הא הוי דבר שלא בא לעולם. והוכיח, דמחוסר זמן גרידא לא חשיב דבר שלא בא לעולם דלאו מחוסר מעשה הוא. והחזון איש (קדושין סא סק"ז) כתב, דבפדיון הבן ליכא חיסרון דבר שלא בא לעולם, דהא הסלעים בעולם והכהן יכול לזכות בהם אף עתה, אלא דאיפליגו רב ושמואל בצורת המצוה, דרב סבר דיכול ליתן תוך שלשים והכהן זוכה מיד בשביל הפדיון דלאחר שלשים, ושמואל סבר דבעינן דהכהן יזכה בכסף הפדיון בשעת חיוב המצוה, אבל מכל מקום אי זוכה על ידי גילוי דעת של קודם שלשים מהני. ואי יאמר לכהן שיזכה משעת נתינה בשביל המצוה לאחר שלשים אינו פדוי. (טו) **גמ', ואע"ג דקיימא לן רכל היכא דפליגי וכו'**, הכא הלכתא כוותיה דשמואל. הקשה בשו"ת מהרש"ל (סימן ז), הא דרך התלמוד שלא לסתור שום כלל בלא ראייה, ומביא מתניתין או ברייתא דתסייע ליה, או משום דמסתבר טעמיה, ואמאי הכא לא מבאר מה הטעם דהלכתא כוותיה דשמואל. והבית מאיר (יורה דעה סימן שה, סק"ג) כתב ליישב, על פי מה שהקדים להקשות, אמאי חשיב ספק פדיון הבן "איסורי", הא בכל גווני ספיקו לקולא משום "ספק ממון לקולא". ולכך כתב לפרש, דהיא גופא כוונת הגמ', דלא תימא דהואיל והפלוגתא אם נפטר מחיובו הוי כמו פלוגתא באיסורא, אלא דאף דקיימא לן כרב באיסורי וכשמואל בדיני, הכא הלכתא כשמואל משום שעיקרה אינה אלא ממון. והקשה על הרא"ש (סימן ה) שכתב דהוי איסורי. ועיין אות הבאה.

(טז) **גמ', שם. הרמב"ם** (פ"א מבכורים הי"ח) והרא"ש (סימן ה) פסקו כרב. וכתבו הכסף משנה והמהרי" קורקוס, דלא גרסו דברי הגמ' אלו, ופסקו כרב דהלכתא כוותיה באיסורי. וכתב המהרי" קורקוס לבאר אמאי חשיב איסורי, הא ספק פדיון הבן לקולא, משום דדוקא אם יש ספק אם חייב בפדיון, אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה, אבל כשהוא ודאי חייב בפדיון והספק אם כבר בנו פדוי חשיב איסורי, כיון דודאי חייב במצוה, והספק אי איפטר ליה. עוד כתב לבאר, על פי מה שכתב הרא"ש (בבא קמא פ"ד סימן ד), דהטעם דהלכתא כרב באיסורי, לפי שידעו דרב היה רגיל לדקדק בהוראת איסור והיתר, ולכך סמכו על הוראתו, וכיון שכן הכא דאיכא חוב מצוה, הלכתא כוותיה.

(יז) **גמ', תני תנא קמיה דרב יהודה וכו'**, אמר ליה שמואל אמר וכו'. כתב הרמב"ן (עמוד רלז), דהכא על כרחך מיירי בנתעכלו המעות, דאי באיתנהו פשיטא דבנו פדוי.

(יח) **גמ', מאי טעמא דמצוה דידיה עדיף**. ביאר בשו"ת הריב"ש (תשובה קלא), דעיקר מצוות פדיון הבן הוי על הבכור עצמו, אלא דבקטנותו אינו יכול לפדות עצמו, ומשום הכי חייבה התורה את האב לפדותו. אמנם דעת

(ג) גמ', והרי מעשר וכו' והתנן הפורט סלע ממועות וכו'. פירש רש"י ד"ה הפורט, דשמע מינה דחילל תחילה מעשר בפרוטות של נחושת. המהרש"א (קדושין יא): הקשה בשם המהר"י בן לב, הא אף בית שמאי דסברי להלן דאין אשה מתקדשת אלא בדינר, מכל מקום מתקדשת אף בשוה דינר, ואם כן הכא נמי נהי דפרוטה אינו בכלל כסף דקרא, הא מכל מקום אפשר לחלל על שוה כסף, ויכול ליקח הרבה פרוטות של נחושת בשווי דינר או מעה, שהוא כסף דקרא, ולחלל עליהם. ותירץ המהרש"א, דלא מסתבר דמתניתין מיירי בכהאי גוונא, משום דמי שיש לו מעשר שני בשווי דינר אינו מחללו על פרוטות בשווי דינר אלא על דינר שלם, ודוחק לומר דמיירי דלא הוה ליה דינר שלם רק פרוטות בשווי דינר. אמנם הפני יהושע (שם) כתב, דקושיא מעיקרא ליתא, דנהי דשוה כסף ככסף, מכל מקום בחלול מעשר שני אין שוה כסף ככסף, דהא אין מחללין על האסימון אף דשוה כסף הוא, דבעינן כסף שיש עליו צורה.

(ד) גמ', הקדש נמי יליף קדש קדש ממעשר. בגמרא בקידושין (יא): הגירסא, "כסף כסף יליף ממעשר". וכתב רש"י ד"ה כסף כסף, דמכל מקום שאר כסף שבתורה לא יליף מיניה, דלא דמו [דלאו בחילול מיירי], ועוד, דהכא כספים יתירא כתיבא. אמנם הריטב"א (שם) כתב, דאף להאי גירסא הכי פירוש, דכסף האמור בהקדש יליף מכסף האמור במעשר בגזירה שוה דקדש קדש. (טו) גמ', אלא וכו' כל כסף קצוב וכו'. כתב בהידושי הריטב"א (קדושין יא): דמכל מקום בית שמאי דאמרי דאשה מתקדשת בדינר, סברי דכסף האמור בתורה הוי כסף צורי.

(טז) גמ', שם. כתב המהרש"א (קדושין יא): דהתוספות ישנים הקשו, דלמאי דמסקינן השתא דרב יהודה לא איירי אלא בכסף קצוב, אם כן הטענה לבית הלל צריכה להיות פרוטה, כמו בקדושין. ובחידושי הריטב"א (שם) כתב, דאיכא למימר, דכיון דגבי טענה כתב רחמנא מנין שיהו שנים, גלי לן רחמנא דכסף האמור בטענה אינו ממון סתם אלא מטבע כסף, ולהכי אוקמינן אמעין שהוא סוף מטבע, אבל בקידושין ובעלמא שלא ירדה תורה למנין, משמע כסף כל שהוא אפילו פרוטה.

דמטבע של הקדש שנתערב במטבעות של חולין אינו בטל, ולכך אם הוציא כל המטבעות מעל. וכתב הכסף משנה, דהיינו משום דהוה דבר שיש לו מתירין, דהא אפשר לחללו. או משום דהוה דבר חשוב ולהכי אינו בטל ברוב. ובשו"ת חיי אריה (יורה דעה תשובה יד סק"ב) כתב, דמהכא אין להוכיח דהקדש בטל, דאפשר דכוונת הגמ' להיתר, מדין כל דפריש מרובא פריש.

(ח) גמ', עד שמצאו לו מקרא מן התורה שהוא מותר שנאמר ובאו בה פריצים ויחללוה. כתב הבעל המאור (עבודה זרה נב: מדפי הרי"ף), דהיינו פריצי ישראל, דהא עובדי כוכבים אינם בני מעילה. אמנם הרמב"ן (שם במלחמות) כתב, דהיינו פריצי עובדי כוכבים והווי גזירת הכתוב התם דיתחלל על ידי עובדי כוכבים.

(ט) תוס' ד"ה דמזדבנא (בנמשך לעמוד ב'), ושמא כשנותן חמשים שקל ביחד אז אינו נותן פונדיון וכו'. אמנם בפירוש הראב"ד על התורה כהנים (בחוקותי ד פ"י) כתב, דאף כשנותן חמשים שקל יחד, צריך להוסיף פונדיון, ואפילו שוקל כולם כאחד, ועיין שם דדרשינן לה מקרא.

דף נ ע"ב

(י) גמ', והרי טענה וכו' ותנן שבעת הדיינין הטענה שתי כסף. פירש רש"י ד"ה שבעת, דהיינו שתי מעות שהן שליש דינר ומוכח שלא בעינן דינר צורי. והא דבלאו רב אסי אתי שפיר הא דבעינן שתי מעות ולא סגי בשתי פרוטות, עיין מה שכתבנו לקמן באות טו.

(יא) תוס' ד"ה כל כסף, בתוה"ד, והשתא אתי קרא לגרועי דסגיא במעה וכו'. בחידושי הרשב"א (קדושין יא): הקשה, הא כיון דלא היה מעה בימי משה איך אפשר לומר דכוונת התורה על דבר שלא היה. וכתב הפני יהושע (שם), דצריך לומר, דכיון דמשקל דמעה הוה בימי משה שייך לומר דכוונת התורה אמשקל דמעה.

(יב) בא"ד, אבל לרב איתא בהדיא התם דבין שנים בין דבר חשוב מכלים נפקי. כתב הרש"ש, דלא נמצא כן בגמ' שם, אלא שתוספות שם כתבו כן מעצמם אליביה.

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרג היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדרג היומי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:30 - 10:30 בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ז

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 shbrma@gmail.com

http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124